



Research Paper

Explaining the Social Cleavage in the Electoral Campaign of Nourabad, Fars*Hadi Azami¹  Seyed Mohammad Hosein Hoseini²  Vahid Sadeghi³ 

1. Associate Professor of Political Geography, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran
2. Ph.D. in International Relations, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran
3. Ph.D. in Political Geography, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran

DOI: [10.22034/ipsa.2024.503](https://doi.org/10.22034/ipsa.2024.503)

Receive Date: 22 February 2024

Revise Date: 05 May 2024

Accept Date: 21 May 2024



©2021 by the authors, Licensee IPSA, Tehran, Iran. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

Extended Abstract**Introduction**

Social Cleavages represent the criteria by which members of society are dividing into different groups. These criteria can be historical, cultural, religious, economic, geographical, political, and so on. Social Cleavages are rooted in historical, geographical, and cultural diversities and vary from one society to another based on different factors. These social Cleavages become politicized over different periods and geographical spaces and are usually highlighted similarly. The strengthening of social Cleavages intensifies political polarization in society and reduces the space needed for sudden changes regarding various choices. Therefore, social Cleavages are among the most important concepts that can affect the smallest to the largest social and political issues at both micro and macro levels. In this regard, Nourabad, Fars, is no exception on a micro/intra-provincial scale. In this county, the electoral campaign is influenced by the multicultural society and the tribal and clan groups, creating a context for tension between political forces and biological demarcations and, consequently, the formation of power blocs. This issue has led to the formation of various active and latent Cleavages in this geographical space among electoral candidates, which, depending on their type, nature, and form, have consequences such as undesirable geopolitical imagery and underdevelopment. Hence, this research seeks to discover and explain the types of social Cleavages in the electoral campaign; a campaign that is deeply ethnic, geographical, exclusionary, and provocative in nature, placing electoral candidates and their geographical territories in conflict with each other.

Methodology

The importance of this research lies in addressing the tension-filled and conflict-driven approaches of electoral candidates, in contrast to political rationality, within a structure characterized by ethnic and tribal provocations. This approach leads to tribal divergence, territorial bloc formation, and social Cleavages. Therefore, discovering, examining, and resolving the various social Cleavages resulting from the political activities of candidates in the electoral campaign highlight the necessity of addressing this issue. Nourabad, Fars, was chosen as the case study due to the prominence of its tribal culture and tendencies, which create a fertile ground for social Cleavages. The political dynamics prevailing in each election period (both national and local levels) and the presence of candidates from various political spectrums have exacerbated social Cleavages in this electoral district.

* Corresponding Author:
Hadi Azami, Ph.D.
E-mail: aazami@um.ac.ir



This article is qualitative and analytical in nature. The researcher, in addition to illustrating the current state of affairs, aims to describe and explain the reasons for the nature of the issue, its current state, and its dimensions.

Discussion and Result

The culmination of the number and nature of social Cleavages during the twelve rounds of parliamentary elections in the Mamasani and Rostam Constituency (centered around Nourabad, Fars) indicates the social structuring of Cleavages during each round. Based on the findings, the following data can be extracted:

a) The number of social Cleavages prevalent in different election rounds fluctuated between a minimum of 4 Cleavages (rounds 2 and 8) and a maximum of 10 Cleavages (round 5). Merely the high number of Cleavages in the electoral campaign cannot be deemed determinative. Despite relatively fewer Cleavages in certain rounds (such as rounds 8 and 9), street-level coercion and tribal mobilization have also occurred.

b) The types of Cleavages have predominantly been structural and random; some Cleavages (such as geographical, tribal, and ethnic Cleavages) have remained constant and stable across different election rounds, while others (such as ideological, political, party-based, generational, and class Cleavages) have emerged dynamically and inconsistently based on the prevailing conditions of each election period. Hence, except for the creation of random Cleavages in the third round of elections, structural and random types of Cleavages have simultaneously emerged in other rounds.

c) The nature of social Cleavages can be dividing into two historical periods: rounds one to three of the elections (non-tribal) and rounds four to twelve of the elections (tribal + other Cleavages). In this framework, geographical, tribal, and ethnic Cleavages have marked the highest level of conflicts among electoral players (including candidates, social forces, local influencers, and masses). Some other historical Cleavages between different rounds of the electoral campaign in Nourabad, Fars, include: linguistic/literary (rounds one to four); political/industrial (rounds five and six); and administrative/despotism (rounds seven to twelve).

d) The structuring of social Cleavages can be divide into two categories: 1. Dense and reinforcing (from the first to tenth and twelfth rounds); during these rounds, Cleavages have accumulated upon each other. 2. Intersecting and weakening (eleventh round); during this round, due to political Cleavages (government vs. people) and election boycott by some eligible population, there was a decrease in participation compared to previous rounds, and to some extent, it weakened the relative mobilization of tribal forces (especially a portion of the tribal human resources). Nevertheless, tribal centrism in terms of candidate alignment with their homeland remains a fundamental and prevailing Cleavage in the electoral campaign of Nurabad, Fars.

Structuring Social Cleavages in the Electoral Campaign

| Parliamentary Election Rounds | Structuring Social Cleavages |
|-------------------------------|------------------------------|
| First | Five dense Cleavages |
| Second | Four dense Cleavage |
| Third | Six dense Cleavage |
| Fourth | Nine dense Cleavage |
| Fifth | Ten dense Cleavage |
| Sixth | Eight dense Cleavage |
| Seventh | Seven dense Cleavage |
| Eighth | Four dense Cleavage |
| Ninth | Five dense Cleavage |
| Tenth | Seven dense Cleavage |
| Eleventh | Six intersecting Cleavage |
| Twelfth | Nine dense Cleavage |



Conclusion

The research findings demonstrate that social Cleavages have consistently occurred during the twelve rounds of electoral campaigns in Nourabad, Fars (centered on the Mamasani and Rostam Constituency), and electoral candidates have played a role in activating them. The typology of Cleavages indicates that despite the emergence of a random Cleavages in the third round of parliamentary elections, both structural (geographical/national/tribal/ethnic) and random (ideological/political/party-based/generational/gender/class-based, etc.) Cleavages have simultaneously occurred in other rounds.

From a phenomenological perspective, the first three rounds of elections were influenced by non-tribal Cleavages (ideological/political/party-based, etc.), while tribal Cleavages along with other Cleavages have shaped the electoral campaign of Nourabad, Fars, from rounds four to twelve.

The structuring of social Cleavages has been both dense (rounds one to ten and twelve) and intersecting (round eleven), fluctuating between a minimum of 4 (rounds two and eight) and a maximum of 10 (round five) Cleavages.

Overall, it can be concluded that geographical/tribal/ethnic Cleavages, as the foundational structural Cleavages, have caused the highest level of conflicts in the electoral campaigns of Nourabad, Fars, and have had various consequences. Firstly, they have created a background for increasing disputes among elected candidates and their supporters. Since the fourth round of elections, with the gradual occurrence of tribal Cleavages and the accumulation of other social Cleavages, conflicts have increased, ultimately leading to street violence and murder (attaching red line plates to the Mamasani and Rostam electoral districts in the ninth round). Secondly, they have incited emotional mobilization and irrational behavior in masses during elections (stuffing ballot boxes, citizens threatened by armed forces, misuse of ID cards, national codes, etc.). Thirdly, they have contributed to the destruction of the cultural and social fabric of Nourabad, Fars, on a national scale and weakened the local development of this geographical area.

Keywords: Social Cleavage, Electoral Campaign, Islamic Consultative Assembly, Nourabad, Fars.

References

- Ahmadvand, Shoja (2010). "Social Cleavage and Identity Crisis in Israel", *Semiannual Journal of Policy Research*, Twelfth Year, Issue Twenty-Eight.
- Arowolo, D.E (2019). Vote and make soup: Money Politics and Democratic Decline in Ondo State, Nigeria. *Journal of African Political Economy and Development*, No 4, 50-66.
- Azami, Hadi and Sadeghi, Vahid and Hosseini, Seyed Mohammad Hossein (2018). "Explaining the Factors Affecting the Formation of Electoral Bases of Candidates and Representatives in the Islamic Consultative Assembly Elections: A Case Study of the Seventh to Tenth Elections in the Mamasani Constituency", *Journal of Political Geography Research*, Third Year, Issue 2.
- Azami, Hadi and Sadeghi, Vahid and Hosseini, Seyed Mohammad Hossein (2022). "Spatial Distribution of Votes in the Eleventh Term of the Islamic



Consultative Assembly Elections with a Focus on Birthplace/Tribal Identity in the **Mamasani Constituency**", *Journal of Geography and Human Relations*, Fifth Period, Issue 1.

Bashiriyeh, Hossein (2012). *Political Sociology: The Role of Social Forces in Political Life*, Tehran: Ney Publishing.

Bashiriyeh, Hossein, and Ghazian, Hossein (2001). "Analytical Study of the Concept of Social Divisions," *Political Science Research Journal*, (30).

Choe, Yonhyok (2002). *Social Cleavage and Party Support: A Comparison of Japan, South Korea and The United Kingdom*, Sodertorns Hogskola.

Druckman, J (2004). "Priming the Vote: Campaign Effects in A U.S. Senate Election". *Political Psychology*, No 25, 577-594.

Ghasemi, Ali-Asghar (2014). "Explaining the Relationship Between Social Divisions and National Unity in Iran," *Scientific and Research Biannual Journal of Theoretical Politics Research*, New (16).

Ghasemi, Ali-Asghar (2014). "Pathology of Social Divisions and Providing Strategies for Strengthening National Cohesion in Iran," *Strategy Quarterly*, Year Twenty-third, 23 (71).

Gosselin, Tania & Toka, Gabor (2008), *The Impact of Cleavage on Political Participation and Electoral Volatility*, Canadian Political Science Association Annual Conference, Vancouver, British Columbia.

Hafeznia, Mohammad Reza and Kaviani-Rad, Morad (2014). *Philosophy of Political Geography*, Tehran: Strategic Studies Research Institute Publications.

Hafeznia, Mohammad Reza and Sadeghi, Vahid (2021). "Explaining the Relationship Between Tribalism and Political Participation: Islamic Consultative Assembly Elections in the Mamasani Constituency", *Journal of Geography and Regional Development*, Nineteenth Year, Issue 2.

Janadeleh, Ali (2017). "Institutional Relations Between State and Society in Pre-modernization Iran (Critique of the Historical Division Theory Between State and Nation in Iran, and Presenting an Alternative View)," *Social Sciences Quarterly*, 26 (76).

Kaviani-Rad, Morad and Hosseini, Seyed Mohammad Hossein and Sadeghi, Vahid (2018). "Explaining Tribal-Based Electoral Competition within the Framework of the Center-Periphery Model: A Case Study of the Eighth, Ninth, and Tenth Elections in the Mamasani and Rostam Constituency", *Geographical Research Quarterly*, Thirty-Third Year, Issue 3.



Khalili, Reza (2015). "The Impact of Social Cleavages on National Security: In Search of an Analytical Framework", *Quarterly Journal of Strategic Studies*, Eighteenth Year, Issue Four.

Mamasani Governorate (1995-1998-2002-2007-2010-2015-2018-2021). Minutes of the Report on the Results of the First, Second, Seventh, Eighth, Ninth, Tenth, and Eleventh Terms of the Islamic Consultative Assembly Elections in the Mamasani Constituency.

Manza, Jeff & Brooks, Clem (1999). "Group Size, Turnout and Political Alignments and Development of U.S Party Coalitions 1960 – 1992", *European Sociological Review*, Vol.15, No 4. 369- 389.

Mohammadzadeh, Hossein, and Khani, Saeed (2018). "Historical and Social Backgrounds Influencing Ethnic Division in Iran," *Iranian Journal of Social Studies*, 12 (3).

Obani, E. F. Odalonu, B.H (2019). "Election and Voting Behavior in Nigeria". *Political Psychology*, No 5, 122-131.

Omobolanle Seri, F. Emmanuel, O. (2019). "Influence of Social Media on youth Participation in politics in Nigeria: A Case of the 2015/2019 General Elections". *Journal of Social Sciences and Public Policy*, No 50, 911-931.

Omrani, Abuzar, et al. (2018). "Social Divisions and Political Instability in the Constitutional Era: Ethnic Division," *Iranian Journal of Sociology*, 1 (4).

Parchami, Davood and Derakhshan, Fatemeh (2021). "Study of Social Cleavage and Its Influencing Factors: Case Study of Tehran City", *Journal of Applied Sociology*, Thirty-Second Year, Consecutive Issue (83), Issue 3.

Peter Charles, M. (2021). "Money Politics in Election Campaigns: The Power of Money Politics and Ethnicity in Voting Decisions in Tanzania". *Global Business and Management Research: An International Journal*, No 13, 84-95.

Qarakhani, Masoumeh (2016). "Social Policy in Iran: The Gap Between State and Nation," *Social Sciences Quarterly*, 26 (75).

Qazian, Hossein-Ali (2001). *Sociological Study of Elections in Iran Based on the Modern-Traditional Cleavage (Case Study of the Second of Khordad 1997 Election)*, PhD Dissertation, Tarbiat Modares University of Tehran.

Sadeghi, Vahid (2023). *Explaining the Factors Affecting the Victory of Candidates in Electoral Campaigns and Providing an Optimal Model*, Unpublished PhD Dissertation in Political Geography under the supervision of Hadi Azami and consultation of Seyed Hadi Zarghani, July 2023, Ferdowsi University of Mashhad.



Sajasi-Qeidari, Hamdollah and Colleagues (2023). "Typology and Configuration of Social Cleavages in Mamasani County", *Journal of Geography and Regional Development*, Twenty-First Year, Consecutive Issue 43, Issue 2.

Sardarnia, Khalilollah, and Kiani, Faezeh (2016). "Analysis of the Syrian Crisis from the Perspective of Social Divisions," *Scientific and Research Biannual Journal of Political Sociology of the Islamic World*, 4 (1).

Schumacher, G. Zettler, I. (2019). "House of Cards or West Wing? Self-Reported HEXACO Traits of Danish Politicians". *Personality and Individual Differences*, No 141, 173-181.

Silvester, J. Wyatt, M. Ellen III, B.P. Ferris, G.R. (2021). "Candidate Effects on Election Outcomes: Political Skill, Campaign Efficacy and Intentions in a British General Election". *Applied Psychology*, No 70, 1628-1668.

Stoll, heather (2008), "Social Cleavages and The Number of Parties", *Comparative Political Studies*, Vol 41, No 11.

Yosef Madad, Sedighe (2021). *the Development of Muslim Women's Identity in the Revolutionary Transition*, Tehran: Contemporary View Publications, [In Persian].

Zibakalam, Sadegh, and Ghandahari, Morteza (2021). "The Impact of Divisions and Conflicts on the Consensus Crisis and the Development Issue in Iran," *Politics Quarterly*, 51 (3).

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

تبیین شکاف اجتماعی در کارزار انتخاباتی نورآباد فارس

هادی اعظمی^۱ * سیدمحمدحسین حسینی^۲ ID و حید صادقی^۳ ID

۱. دانشیار جغرافیای سیاسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

۲. دانش‌آموخته دکتری روابط بین‌الملل دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

۳. دانش‌آموخته دکتری جغرافیای سیاسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

لینک گزارش نتیجه مشابهت‌یابی: [https://hamyab.sinaweb.net/Ci_result/details/7B82FD1C2B49C94B/3%](https://hamyab.sinaweb.net/Ci_result/details/7B82FD1C2B49C94B/3%20.1001.1.1735790.1402.18.4.2.5)

20.1001.1.1735790.1402.18.4.2.5

چکیده

در فضاهاى جغرافیایی سطح ملی و ریزمقیاسی همچون نورآباد فارس که رقابت‌های انتخاباتی آن متأثر از بافتار ایلپاتی و طایفه‌ای است، شکاف‌های اجتماعی متنوع و متعددی بین بازیگران سیاسی و به‌گونه‌ای مشخص، نامزدهای انتخاباتی آشکار می‌شوند. تحولات سیاسی حاکم بر هر دوره (سطح ملی و خرد) و حضور داوطلبان انتخاباتی در طیف‌های سیاسی گوناگون، به شکاف‌های اجتماعی در این حوزه انتخابیه دامن زده و سبب مطرح شدن این پرسش شده است که «انواع شکاف اجتماعی در کارزار انتخاباتی کدامند؟» این پرسش، مبتنی بر سه شناسه «گونه‌شناسی»، «ماهیت‌شناسی» و «صورت‌بندی» است که شکاف‌های اجتماعی، براساس آن‌ها کشف، بررسی، و تبیین شده‌اند. پژوهش حاضر، ماهیتی کیفی-تحلیلی دارد و داده‌های آن به‌صورت کتابخانه‌ای-اسنادی و متکی بر آمار و ارقام کمی گردآوری شده است. بر بنیاد یافته‌های پژوهش، تعداد شکاف‌های اجتماعی حاکم بر دوره‌های گوناگون انتخابات مجلس در نورآباد فارس، بین حداقل ۴ (دوره‌های دوم و هشتم) و حداکثر ۱۰ (دوره پنجم) شکاف متأثر از نامزدهای انتخاباتی در نوسان بوده است؛ به‌گونه‌ای که با گونه‌ها (ساختاری و تصادفی) و ماهیت‌های گوناگون و متنوع، زمینه‌ساز صورت‌بندی‌های اجتماعی متراکم (دوره‌های اول تا دهم و دوازدهم) و متقاطع (دور یازدهم) در کارزارهای انتخاباتی شده‌اند. در مجموع، شکاف‌های جغرافیایی-طایفه‌ای-تیره‌ای به‌مثابه زیربنایی‌ترین شکاف‌های اجتماعی ساختاری، بیشترین میزان تعارضات را در کارزارهای انتخاباتی نورآباد فارس رقم زده و زمینه‌ساز مناقشه میان نامزدها، تمهید هیجانی توده‌ها، تخریب سیمای فرهنگی اجتماعی، و جلوگیری از توسعه‌یافتگی این منطقه شده‌اند.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۲/۰۳

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۲/۱۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۳/۰۱

نوع مقاله: پژوهشی

واژگان کلیدی:

شکاف اجتماعی،

کارزار انتخاباتی،

مجلس شورای

اسلامی، نورآباد فارس

* نویسنده مسئول:

هادی اعظمی

پست الکترونیک: aazami@um.ac.ir

مقدمه

شکاف اجتماعی، گروه‌بندی متشکل هویت‌بخش آمادۀ رویارویی اعضای یک جامعه با یکدیگر، به دلیل تفاوت در ارزش‌ها و دسترسی به منابع است. در همهٔ جوامع، میزانی از شکاف اجتماعی بین گروه‌های مختلف وجود دارد. شکاف‌های اجتماعی، از قدرت نسبی تفکیک اجتماعی برخوردارند؛ اما نوع، شدت، و ظرفیت کنترل و هدایت آن‌ها متفاوت است. قدرت شکاف‌ها از عواملی مانند شدت تغییرات در جامعه، تعداد پیروان، شدت باور و اعتقاد به ارزش‌های گروه‌های کوچک، کم‌اهمیت بودن ارزش‌های عام فراگروهی، قوت رقابت و تقابل بین گروهی، روی هم افتادگی شکاف‌ها و مضاعف یا مشدشدن آن‌ها تأثیر می‌پذیرد (پرچمی و درخشان، ۱۴۰۰، ۶). شکاف‌های اجتماعی، بیانگر معیارهایی هستند که اعضای جامعه را به گروه‌های گوناگون تقسیم می‌کنند. این معیارها می‌توانند تاریخی، فرهنگی، مذهبی، اقتصادی، جغرافیایی، سیاسی، و... باشند (خلیلی، ۱۳۹۴، ۵۰). شکاف‌های اجتماعی در تنوعات تاریخی، جغرافیایی، و فرهنگی ریشه دارند و برحسب عوامل گوناگون از جامعه‌ای به جامعهٔ دیگر متفاوتند (احمدوند، ۱۳۸۹، ۳).

براین‌پایه، شکاف‌های اجتماعی در بازه‌های زمانی متفاوت و در فضاهای جغرافیایی مختلف، سیاست‌زده شده و معمولاً به‌گونه‌ای مشابه، برجسته می‌شوند (استول^۱، ۲۰۰۸، ۱۴۴۵). تقویت شکاف‌های اجتماعی، سبب تشدید قطب‌بندی سیاسی در جامعه و کاهش فضای لازم برای تغییرات ناگهانی در انتخاب‌های مختلف می‌شود (گوسلین و توکا^۲، ۲۰۰۸، ۱)؛ بنابراین، شکاف اجتماعی، یکی از مهم‌ترین مفاهیمی است که می‌تواند در سطوح خرد و کلان، کوچک‌ترین تا بزرگ‌ترین مسائل اجتماعی و سیاسی را تحت تأثیر قرار دهد که در این‌بین، در مقیاس خرد درون‌استانی، نورآباد فارس، سوای از این مسئله نیست. در این شهرستان، کارزار انتخاباتی متأثر از چندفرهنگی بودن جامعه و گروه‌های ایلی و طایفه‌ای است که زمینه را برای ایجاد تنش بین نیروهای سیاسی و مرزبندی‌های زیستی و در نتیجه، بلوک‌بندی‌های قدرت فراهم می‌کند. همین مسئله سبب شده است که شکاف‌های گوناگون و فعال و خاموشی در این فضای جغرافیایی بین نامزدهای انتخاباتی شکل گیرد که بسته به گونه، ماهیت، و صورت، پیامدهایی چون تصویرسازی نامطلوب ژئوپلیتیکی و ضعف توسعه‌یافتگی

1. Stoll

2. Gosselin & Toka

را به همراه دارد؛ از این رو، پژوهش حاضر در پی کشف و تبیین گونه‌های شکاف اجتماعی در کارزار انتخاباتی است؛ کارزاری که بستری قومیتی، جغرافیایی، و غیریت‌زدا و ویژگی برانگیختگی دارد و نامزدهای انتخاباتی و قلمرو جغرافیایی آن‌ها را در ستیز و تقابل با هم قرار می‌دهد.

اهمیت پژوهش حاضر به سبب نقش رویکرد تنش‌زا و تعارض‌آمیز نامزدهای انتخاباتی، به جای عقلانیت سیاسی، در ساختار دارای ویژگی برانگیختگی قومی و طایفه‌ای است که واگرایی طایفه‌ای و بلوک‌بندی/قلمروداری و شکاف اجتماعی را به همراه دارد؛ از این رو، کشف و بررسی و برطرف کردن شکاف‌های اجتماعی برآمده از تحركات سیاسی نامزدها در کارزار انتخاباتی، از اهمیت فراوانی برخوردار است. علت انتخاب نورآباد فارس به عنوان مورد مطالعه، پررنگ بودن فرهنگ و گرایش‌های طایفه‌ای در آن است که زمینه شکاف‌های اجتماعی را فراهم کرده است. تحولات سیاسی حاکم بر هر دوره از انتخابات (سطوح ملی و خرد) و حضور داوطلبان انتخاباتی از طیف‌های سیاسی گوناگون، به شکاف‌های اجتماعی در این حوزه انتخابیه دامن زده است. مقاله حاضر، ماهیتی کیفی-تحلیلی دارد و پژوهشگران، افزون بر تصویرسازی شرایط موجود، به تشریح و تبیین دلایل چگونگی و چرایی این مسئله و ابعاد آن پرداخته‌اند.

۱. پیشینه و نوآوری پژوهش

در رابطه با شکاف اجتماعی در نورآباد فارس تاکنون پژوهشی جامع به این سبک که شکاف اجتماعی را به طور دقیق در تمامی ادوار کارزار انتخاباتی شناسایی و مورد بررسی قرار دهد صورت نگرفته است. به طور مشخص می‌توان به مقاله‌ای که سجاسی قیداری و همکاران تحت عنوان «گونه‌شناسی و صورت‌بندی شکاف‌های اجتماعی در شهرستان ممسنی» نگاشته‌اند، اشاره کرد که آنچه موجب تمایز این اثر با مقاله پیش‌رو می‌شود، این است که مقاله نامبرده در رابطه با انواع شکاف‌ها در شهرستان ممسنی است، ولی این مقاله در چارچوب انتخابات و بین بازیگران سیاسی است. در واقع مقاله پیش‌رو، نتایج مقاله نامبرده که توسط نویسندگان منتشر شده است را تکمیل می‌کند^(۱).

مقاله حاضر از دو جهت با مقالاتی که درباره انتخابات و شکاف اجتماعی نورآباد فارس نوشته شده‌اند، متمایز است: یکی اینکه تنها به یک شکاف (طایفه‌ای) بسنده نکرده و دیگری اینکه سوژه (شکاف اجتماعی) را به یک یا چند دوره انتخابات محدود نکرده است، بلکه با

بررسی دقیق دوازده دوره انتخابات، جامعیت پژوهش را نشان می‌دهد. اگرچه شکاف طایفه‌ای، زیربنایی‌ترین الگوی رأی‌پیکار انتخاباتی نورآباد فارس است اما وجه تمایز و نوآوری پژوهش کنونی از آثار دیگران، جامع‌نگری (تبیین همه شکاف‌ها) و پرهیز از تقلیل‌گرایی (طایفه‌گرایی محض) به‌ویژه از منظر شکاف‌های اجتماعی است که تا پیش از نگارش این اثر، هیچ‌گونه سابقه پژوهشی در چارچوب انتخابات نورآباد فارس را نمی‌توان در ارتباط با این مفهوم یافت.

شکاف اجتماعی، برساخته قلمروداران (حاکمان و کارگزاران و مردم) است و پیامدهای ژئوپلیتیک داخلی و خارجی‌ای برای یک کشور دارد. در این‌بین، در حوزه داخلی، گاهی بازیگران سیاسی به‌شکل فعالان انتخاباتی ظاهر می‌شوند و از یک‌سو، این شکاف‌ها را گود و دره‌ای‌تر می‌کنند و از سوی دیگر، از آن‌ها، عاملی برای جذب رأی و مقصود، سود می‌جویند. این شکاف‌ها، از نوع، جنس و گروه‌های متفاوتی هستند؛ به‌عنوان نمونه، پرچمی و درخشان (۱۴۰۰)، در مقاله‌ای با عنوان «بررسی شکاف اجتماعی و انواع آن، مورد مطالعه: شهر تهران»، به بررسی و شناخت شکاف اجتماعی، ابعاد و عوامل مؤثر بر آن پرداخته‌اند. این نویسندگان بیان داشته‌اند که میانگین شکاف اجتماعی، شکاف فرهنگی و شکاف نسلی بیش از دیگر شکاف‌ها است. همچنین، عامل اولویت‌ارزشی (سنتی-مذهبی) بیشترین رابطه را با شکاف اجتماعی دارد.

زیباکلام و قندهاری (۱۴۰۰)، در مقاله‌ای با عنوان «تأثیر شکاف‌ها و تضادها بر بحران اجماع و مسئله توسعه در ایران، نتیجه می‌گیرند که شکاف نظری و بحران اجماع، مهم‌ترین عوامل ناکامی الگوها و برنامه‌های توسعه در ایران هستند.

محمدزاده و خانی (۱۳۹۷)، در مقاله «زمینه‌های تاریخی و اجتماعی مؤثر بر شکاف قومی در ایران»، نوشته‌اند که شکاف قومی در فرایندی تاریخی در میان بعضی اقوام ایرانی فعال شده است. مدیریت توزیع عدالت و کاهش نابرابری، این شکاف فعال را ترمیم و آن را غیرفعال می‌کند. عمرانی و همکاران (۱۳۹۷)، در مقاله خود با عنوان «شکاف‌های اجتماعی و بی‌ثباتی سیاسی عصر مشروطه، شکاف قومیتی»، اذعان داشته‌اند که شکاف دین و دولت، شکاف نسل‌ها و شکاف‌های قومیتی، مهم‌ترین عوامل بی‌ثباتی در این دوره بوده‌اند.

جندله (۱۳۹۶)، در مقاله‌ای با عنوان «روابط نهادی دولت و جامعه در ایران پیشانوسازی (نقد نظریه شکاف تاریخی دولت و ملت در ایران؛ ارائه یک دیدگاه بدیل)»، نوشته است، رابطه بین دولت و جامعه، اعمال سلطه یک‌طرفه از سوی حکومت بر جامعه و انقیاد و اطاعت

جامعه در برابر آن بود.

قاراخانی (۱۳۹۵)، در مقاله خود با عنوان «سیاست اجتماعی در ایران؛ شکاف دولت و ملت»، بیان داشته است که سیاست اجتماعی رهاشده، روزمره و دچار عدم توازن، کارایی نظام سیاسی در وظایف حکمرانی را مخدوش کرده و چالشی برای نظام سیاسی خلق کرده است. سردارنیا و کیانی (۱۳۹۵)، در مقاله‌ای با عنوان «تحلیل بحران سوریه از منظر شکاف‌های اجتماعی»، این فرض را بیان می‌کنند که بحران و جنگ داخلی سوریه در عواملی مانند بحران هویت، نارضایتی‌ها و سیاسی شدن هویت‌های مذهبی و تاحدودی هویت‌های قومی، بحران دولت‌سازی و مشروعیت، و درنهایت، ظهور جریان تکفیری-سلفی داعش ریشه دارد. قاسمی (۱۳۹۳)، در مقاله‌ای با عنوان «آسیب‌شناسی شکاف‌های اجتماعی و ارائه راهبردهایی برای تقویت همبستگی ملی در ایران» می‌گوید، شکاف‌های نسلی، جنسیتی، قومی، و مذهبی، شکاف‌های فعالی در جامعه ایران نیستند؛ اما در میان مؤلفه‌های گوناگون همبستگی اجتماعی و همگرایی ملی، نگرش جوانان، زنان، اقوام ایرانی، و هم‌وطنان اهل سنت به مقوله‌هایی چون عدالت اجتماعی، اعتماد عمومی، و کارآمدی نهادها و مسئولان، چندان مثبت نیست و اصلاح سیاست‌ها و برنامه‌ریزی‌های منتج به کاهش فقر و تبعیض، افزایش مشارکت سیاسی و اجتماعی، و افزایش تعاملات فرهنگی، به‌ویژه در مناطق درگیر کشور برای تحکیم همبستگی اجتماعی، تقویت وحدت ملی و افزایش الفت و دوستی در جامعه ضروری است. همین پژوهشگر (قاسمی) در پاییز و زمستان ۱۳۹۳ در مقاله‌ای با عنوان «تبیین نسبت شکاف‌های اجتماعی و وحدت ملی در ایران»، به این نتیجه می‌رسد که همگرایی ملی در ایران از سطح مناسبی برخوردار است. بشیریه و قاضیان (۱۳۸۰)، نیز در مقاله‌ای بنیادین با عنوان «بررسی تحلیلی مفهوم شکاف‌های اجتماعی»، به تبیین مفهوم شکاف و انواع آن پرداخته‌اند.

۲. چارچوب مفهومی پژوهش

در این بخش، متغیرها و مفاهیم اصلی پژوهش که در واقع، بنیان و شالوده مقاله به‌شمار می‌روند و یافته‌ها بر مبنای آن‌ها تبیین و تحلیل شده‌اند، بیان شده است. شکاف اجتماعی و نامزد انتخابات، بازیگران اصلی جغرافیای انتخابات به‌شمار می‌آیند که در ادامه تبیین می‌شوند.

۱-۲. جغرافیای انتخابات

کمپین‌ها با تعیین معیارهای تصمیم‌گیری از سوی رأی‌دهندگان، بر آن‌ها تأثیر می‌گذارند؛ به این معنا که معیارهایی را مشخص می‌کنند که رأی‌دهندگان براساس آن‌ها رأی می‌دهند (دراکمن^۱، ۲۰۰۴، ۵۷۷). در جغرافیای انتخابات، عوامل گوناگونی بر کارزار انتخاباتی تأثیر می‌گذارند. ویژگی‌های روان‌شناختی نامزدها (سیلوستر^۲ و همکاران، ۲۰۲۱؛ ۱۶۶۸-۱۶۲۸)، شکاف در میزان صداقت/فروتنی (چوماکر و زتلر^۳، ۲۰۱۹، ۱۸۱-۱۷۳)، خرید رأی (آرولو^۴، ۲۰۱۹، ۵۰)، «سیاست پولی» و «شکاف قومیتی» (پیتر چارلز^۵ و همکاران، ۲۰۲۱، ۹۵-۸۴)، ارضای علایق مذهبی و نیازهای اقتصادی (وبانی و اودالونو^۶، ۲۰۱۹، ۲)، و رسانه‌های اجتماعی مانند واتس‌آپ و توئیتر (اوموبولانله سری^۷، ۲۰۲۱، ۲۰-۱)، می‌توانند به نتایج عملکرد و تصمیم‌گیری‌های رأی‌گیری در جغرافیای انتخابات کمک کنند. جغرافیای انتخابات به مطالعه‌ی الگوی توزیع فضایی قدرت در قالب روابط متقابل جغرافیا، انتخابات، و قدرت می‌پردازد (حافظ‌نیا و کاویانی‌راد، ۱۳۹۳، ۲۶۳).

۲-۲. شکاف اجتماعی

مفهوم شکاف^۸ بیشتر برای اشاره به آن دسته از تمایزها و تفاوت‌های پایداری به‌کار می‌رود که در جریان پیکارهای انتخاباتی و رفتار رأی‌دادن مشاهده می‌شود (منزا و بروکس^۹، ۱۹۹۹، ۳۱). شکاف اجتماعی^{۱۰}، معیار و شاخص تقسیم‌اعضای جامعه به گروه‌های مختلف در بازه‌های زمانی و فضایی متفاوت است (چو^{۱۱}، ۲۰۰۲، ۴) (بشیریه و قاضیان، ۱۳۸۰، ۵۶). ماهیت شکاف‌های

1. Druckman

2. Silvester

3. Schumachera & Zettler

4. Arowolo

5. Peter Charles

6. Obani & Odalonu

7. Omobolanle Seri

8. Cleavage or Gap

9. Maza & Brooks

10. Social Cleavage

11. Choe

اجتماعی، گوناگون و متنوع است و طیفی از مباحث قومی، طایفه‌ای، جغرافیایی، منطقه‌ای، نسلی، طبقاتی، و... را دربر می‌گیرد. شکاف‌های اجتماعی ممکن است درون یک کشور بر پایه عوامل گوناگون، از جامعه‌ای به جامعه دیگر و از زمانی به زمان دیگر تغییر کنند. براساس چنین تنوع‌هایی می‌توان شکاف‌های اجتماعی را به شکاف‌های فعال یا غیرفعال و ساختاری یا تاریخی تقسیم کرد (بشیریه، ۱۳۹۱، ۹۹). شکاف‌های فعال به آن دسته از شکاف‌های اجتماعی گفته می‌شود که آگاهی سیاسی و سازماندهی و عمل سیاسی بر پایه آن شکل گرفته باشد و بسیج سیاسی، حول آن شکاف انجام شود. افزون‌براین، شکافی که در عین تقسیم جامعه به بخش‌های متفاوت، موجب آگاهی و عمل سیاسی شود، شکاف پنهان یا غیرفعال خواهد بود (قاضیان، ۱۳۸۰، ۸۶). شکاف‌های ساختاری، شکاف‌هایی هستند که در نتیجه برخی ویژگی‌های دگرگونی‌ناپذیر و پایدار در جامعه انسانی پدید آمده‌اند و همواره وجود دارند.

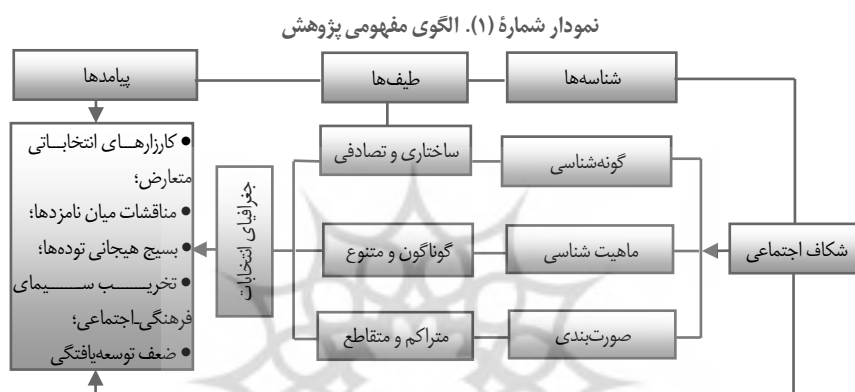
در مقابل، برخی شکاف‌های اجتماعی، برآیند سرنوشت تاریخی یک کشور هستند و براین اساس، ضرورت ساختاری ندارند. تحولات و تصادف‌های تاریخی در تکوین این شکاف‌ها در هر جامعه‌ای تأثیرگذارند. به لحاظ شیوه صورت‌بندی و ترکیب، شکاف‌های اجتماعی ممکن است یکدیگر را تقویت کنند یا بر روی هم بار شوند. این نوع صورت‌بندی را شکاف‌های متراکم^۱ می‌خوانند. شکاف‌های متراکم، شکاف‌های «سراسری» هستند که معمولاً کل جامعه را به دو قطب متضاد تقسیم می‌کنند و احتمال کشمکش را افزایش می‌دهند. در مقابل، شکاف‌هایی که ممکن است یکدیگر را تضعیف کنند، شکاف‌های متقاطع^۲ نامیده می‌شوند. چنانچه این شکاف‌های اجتماعی یکدیگر را قطع کرده و با همدیگر همپوشانی داشته باشند، با توجه به افزودن بر نقاط اشتراک میان گروه‌بندی‌های اجتماعی، زمینه‌ساز منازعات سیاسی را کاهش می‌دهند (بشیریه، ۱۳۹۱، ۱۰۴). در مجموع، شکاف‌های اجتماعی، صورت‌بندی‌های گوناگونی از تک‌شکافی، دوشکافی، سه‌شکافی، چندشکافی، و... را دربر می‌گیرند.

۲-۳. نامزد انتخابات

نامزد انتخاباتی، فردی است دارای شرایط خاص که برای دستیابی به قدرت سیاسی، خود را در

1. Reinforcing Cleavages
2. Crosscutting Cleavages

معرض رأی مستقیم مردم قرار می‌دهد. وی، انسانی سیاسی است که قرار است نقش^۱ بازی کند؛ نقشی حرفه‌ای-طبیعی و مطلوب توده رأی‌دهنده برای جذب رأی و سرانجام، کسب قدرت از طریق انتخابات در چارچوب اصول قانون اساسی مربوطه. هریک از بازیگران سیاسی، قدرت سیاسی^۲ ای به‌شمار می‌آیند که از ترکیب و گرد آمدن اراده سیاسی افراد ملت در قالب برگه‌های رأی در سازوکار انتخابات/دموکراسی و انتقال این قدرت به نهاد حکومت یا فرد حاکم شکل می‌گیرد (صادقی، ۱۴۰۲، ۷۴).



۳. محیط‌شناسی پژوهش

استان فارس، باستانی‌ترین فضای جغرافیایی ایران است که اقلیم و مناطق فرهنگی متنوعی دارد. نورآباد فارس، مرکز سیاسی حوزه انتخابیه ممسنی و رستم است که ثقل جمعیت و قدرت در آن واقع شده است. این حوزه انتخابیه، دربرگیرنده بخش‌های مرکزی، جوزار، رستم، دشمن‌زیاری، و ماهور میلاتی است که هریک از آن‌ها، جایگاه یا زادگاه جغرافیایی طوایف ممسنی (بکش، جاوید، رستم، دشمن‌زیاری، و ماهور میلاتی) هستند. بخش رستم در سال ۱۳۸۷ به شهرستان رستم ارتقا یافت. گفتنی است، نورآباد فارس، به‌رغم پیوستگی با شیراز به‌عنوان مرکز استان فارس، از بافتاری قومی و تباری برخوردار است که همین مسئله، زمینه‌ساز شکاف ساختاری از نوع زبانی و قومی با فارس‌نشین‌های دیگر شده است. کنش سیاسی سنتی و مکانی، دیرپاترین الگوی رأی در حوزه انتخابیه ممسنی به‌شمار می‌آید؛ به‌گونه‌ای که گردشگری گروه‌های طایفه‌ای، زمینه مشارکت افراد در

1. Role

2. Political Power

انتخابات را خواه برای کسب مقام سیاسی، خواه برای به‌رخ کشیدن ارزش‌ها و ایستار قلمرو طایفه‌ای خود، و خواه برای لذت بردن از فرایند سیاسی، فراهم کرده است. باوجوداین، متغیر انتخابات و مشارکت سیاسی، تحت تأثیر عوامل مختلف دیگری نیز قرار دارد و شکاف‌های اجتماعی دیگری نیز در طول دوره‌های گوناگون بر این حوزه انتخابیه تأثیر گذاشته و زمینه شکل‌گیری کارزار انتخاباتی چندشکافی را فراهم می‌کنند.

نقشه شماره (۱). موقعیت جغرافیایی شهرستان ممسنی



۴. یافته‌های پژوهش

گونه‌شناسی، ماهیت‌شناسی، و صورت‌بندی شکاف‌های اجتماعی می‌توانند به‌عنوان سه شناسه بنیادین، وضعیت شکاف‌ها را در دوازده دوره کارزار انتخاباتی نورآباد فارس مشخص کنند که در ادامه تبیین و تحلیل شده‌اند.

۴-۱. گونه‌شناسی شکاف اجتماعی

شکاف‌های اجتماعی در کارزار انتخاباتی نورآباد فارس به گونه‌های مختلفی ظهور و بروز می‌کنند. این شکاف‌ها در دو گونه «ساختاری» و «تصادفی» کشف شده‌اند. اگرچه نامزدهای انتخاباتی در فعال‌سازی برخی شکاف‌ها تأثیرگذار بوده‌اند، ولی بن‌مایه دسته‌ای از شکاف‌ها، ساختاری است؛ به این معنا که در بستر اجتماعی ممسنی، تولید و بازتولید می‌شوند و در کارزار انتخاباتی نیز همواره پابرجا می‌مانند. بررسی دوازده دوره انتخابات مجلس شورای اسلامی در نورآباد فارس، گویای این

است که در طول دوره‌های اول تا سوم انتخابات، الگوی رأی‌دهی مشارکت‌کنندگان، ماهیتی غیرطایفه‌ای داشته است؛ به‌گونه‌ای که گرایش‌های حزبی و ایدئولوژیکی نامزدهای انتخاباتی، بیش از ملاحظات زیستگاهی و طایفه‌ای، موردتوجه رأی‌دهندگان بوده است؛ اما شرایط دوره‌های چهارم تا دوازدهم انتخابات، حاکی از ظهور تدریجی تعصبات زادگاهی - طایفه‌ای در الگوی رأی‌دهی مشارکت‌کنندگان و تمایل اندک به خط‌مشی سیاسی-جنجافی نامزدها در کارزار انتخاباتی نورآباد فارس است (حافظ‌نیا و صادقی، ۱۴۰۰، ۹۰-۸۹).

براین اساس، شکاف‌های اجتماعی دوره‌های اول تا سوم را به‌دلیل شرایط خاص دهه‌های نخست انقلاب اسلامی، می‌توان تصادفی و ناپایدار دانست، ولی وجود شکاف‌های قومی و جغرافیایی در دوره‌های اول و دوم، به آن گونه ساختاری نیز بخشیده‌اند. افزون‌براین، شکاف‌های اجتماعی در طول دوره‌های چهارم تا دوازدهم را به‌دلیل ماهیت طایفه‌ای-تیره‌ای-جغرافیایی آن‌ها که برآمده از ساختار ایلی-عشیره‌ای ممسنی و مبنای رفتار انتخاباتی نامزدها و رأی‌دهندگان بوده‌اند، می‌توان از نوع ساختاری به‌شمار آورد. سایر شکاف‌های اجتماعی این دوران (اعم از حزبی، وکالتی، و...) را که برپایه شرایط سیاسی خاص یک دوره به‌وجود آمده و در دور بعد به‌حاشیه رانده شده‌اند، می‌توان از نوع تصادفی قلمداد کرد؛ بنابراین، شکاف‌های «ساختاری» و «تصادفی» در طول دوره‌های اول تا دوازدهم (به‌غیر از تصادفی بودن دور سوم) قابل شناسایی هستند.

جدول شماره (۱). گونه‌شناسی شکاف اجتماعی دوازده دوره انتخابات مجلس

| دوره‌های انتخابات | گونه‌شناسی شکاف |
|----------------------------|------------------|
| اول، دوم، چهارم تا دوازدهم | ساختاری و تصادفی |
| سوم | تصادفی |

منبع: یافته‌های پژوهش

۴-۲. ماهیت‌شناسی شکاف اجتماعی

ماهیت شکاف‌های اجتماعی، طیف‌های گوناگون و متنوعی را در کارزار انتخاباتی نورآباد فارس شامل می‌شود که با توجه به تحولات حاکم بر هر دوره از انتخابات و نامزدهای شکاف‌ساز می‌تواند متفاوت باشد که در ادامه، تبیین شده است.

۴-۲-۱. نخستین دوره مجلس شورای اسلامی

برگزاری نخستین دوره انتخابات مجلس در تاریخ ۲۴ اسفند ۱۳۵۸ متأثر از فضای انقلاب اسلامی

بود؛ به گونه‌ای که نامزدهای انتخاباتی، بیشتر جایگاه خود را در چارچوب گفتمان انقلاب اسلامی تعریف می‌کردند. در این دوره، ۲۰ نامزد در حوزه انتخابیه ممسنی به رقابت با یکدیگر پرداختند. میزان (مردمی بودن) نامزدها به عنوان ویژگی آشکار این دوره بر سرنوشت آن‌ها تأثیرگذار بود. از این لحاظ، شکاف اصلی بین «نیروهای اجتماعی» («مردمی فرهنگی» و «نظامی سلطنتی») در کارزار انتخابات برجسته بود. بازیگر و نامزد مردمی فرهنگی این کارزار، صمد شجاعیان بود که با برخورداری از شخصیتی کاریزماتیک، در قلب مردم رسوخ کرد و به «آس توده‌ها» تبدیل شد. در آن سوی طیف، علی انصاری حضور داشت که پایگاه اجتماعی نظامی و سلطنتی داشت؛ ولی فضای انقلابی در رفتار انتخاباتی توده‌ها مؤثر بود و یکی از موانع اساسی وی در رقابت با شجاعیان به شمار می‌رفت. به این ترتیب، برآیند این شکاف اجتماعی در الگوی رفتاری مشارکت‌کنندگان، به شکل تضعیف پایگاه رأی انصاری و تقویت سبد رأی شجاعیان ظاهر شد. افزون‌براین، دومین شکاف اجتماعی با ماهیت «منطقه‌ای» («مرکز/شهری» و «پیرامون/روستایی») بین مناطق مختلف شهرستان ممسنی مطرح بود؛ به گونه‌ای که نامزدهایی همچون صمد شجاعیان و سهراب لشکری در مرکز، از قدرت مانوردهی سیاسی بیشتری در سطح شهر نورآباد نسبت به نامزدهایی مانند علی انصاری و علی حسین کرمی آرخلو برخوردار بودند.

اگرچه در این دوره هنوز بخش‌های جغرافیایی شهرستان ممسنی از یکدیگر تفکیک نشده بود، اما وزن سیاسی نامزدهای بلوک جاوید (شجاعیان) و بکش (لشکری) در مرکز ممسنی و نامزدهای بلوک رستم (انصاری) و ماهور میلانی (کرمی آرخلو) در پیرامون بیشتر بود. با وجود این، سایر شکاف‌های این دوره، به ویژه شکاف‌های قومی و جمعیتی، با پوشش نسبی شکاف مرکز-پیرامون، پایگاه رأی نامزدهای پیرامونی را تقویت می‌کردند؛ از این رو، سومین شکاف اجتماعی با ماهیتی «قومی» («لُر» و «تُرک») بین علی حسین کرمی آرخلو، نامزد مطرح ترک تبار قشقایی و نامزدهای لرتبار وجود داشت. با توجه به اینکه در فاصله میان دوره‌های اول تا ششم انتخابات مجلس، همه مناطق ممسنی با نیروی انسانی شگفت‌انگیزی در کارزارهای انتخاباتی، در برابر یکدیگر صف‌آرایی می‌کردند، می‌توان از چهارمین شکاف دارای ماهیت «جمعیتی»^(۲) بین مناطق مختلف بخش مرکزی ممسنی، سخن گفت؛ به گونه‌ای که جمعیت منطقه ماهور میلانی، با تمهید گسترده نیروهای انسانی در طرفداری از علی حسین کرمی آرخلو، رتبه سوم (با ۵۱۳۶ رأی) این دوره را کسب کردند.

پنجمین شکاف، ماهیت «طبقاتی» داشت. با وجود اجرای اصلاحات ارضی (۱۳۴۱) در

دوره پهلوی دوم و خلع خوانین و کدخداها، بخشی از قشر عمده مالک همچنان در جامعه ایران پابرجا ماندند. پس از انقلاب اسلامی، عمده مالکان توانستند در حوزه‌های اقتصادی و سیاسی کنشگری کنند. براین اساس، برخی نامزدهای ثروتمند (سهراب لشکری، اکبر جمشیدی، سید عبدالرسول موسوی، غلام‌شاه رضایی، محمدحسین سپاهی، افراز رزمجویی، داریوش پارسا، علی انصاری، علی حسین کرمی آرخلو) به پشتوانه میراث عمده مالکی، در کارزار انتخاباتی سر برآوردند و شکاف طبقاتی را با رقبای ساده‌زیست خود (صمد شجاعیان و...) خلق کردند. با وجود این، دهه نخست انقلاب اسلامی، پذیرای نامزدهای ساده‌زیست و تعارض توده‌ها با سرمایه‌داران بود؛ بنابراین، نامزد ساده‌زیست طبقه پایین (شجاعیان)، گوی سبقت را از نامزدهای ثروتمند طبقه بالا (سهراب لشکری، سید عبدالرسول موسوی، و...) ربود. سرانجام، این دوره از انتخابات «پنج‌شکافی» که انباشت شکاف‌های پرشمار و تقویت‌کننده یکدیگر را به همراه داشت، با پیروزی شجاعیان کاریزماتیک (۱۸۷۶۶ رأی) بر انصاری نظامی (۹۳۶۸ رأی) در مرحله دوم، به پایان رسید.

جدول شماره (۲). ماهیت شکاف اجتماعی در نخستین دوره انتخابات

| تعداد آرای نامزد پیروز | نامزد پیروز | نامزد شکاف‌ساز | ماهیت شکاف اجتماعی |
|------------------------|-------------|---|---|
| مرحله اول (۸۶۰۴) | | «صمد شجاعیان» و «علی انصاری» | نیروهای اجتماعی («مردمی‌فرهنگی» و «نظامی‌سلطنتی») |
| مرحله دوم (۱۸۷۶۶) | صمد شجاعیان | «صمد شجاعیان، سهراب لشکری» / «علی انصاری، علی حسین کرمی آرخلو» | منطقه‌ای («مرکز-شهری» و «پیرامون-روستایی») |
| | | «علی حسین کرمی آرخلو» / «سایر نامزدها» | قومی («ترک» و «لُر») |
| | | «علی حسین کرمی آرخلو» / «سایر نامزدها» | جمعیتی (جغرافیای انسانی ماهر میلای و سایر مناطق در بخش مرکزی ممسنی) |
| | | «سید عبدالرسول موسوی، سهراب لشکری، اکبر جمشیدی، غلام‌شاه رضایی، محمدحسین سپاهی، افراز رزمجویی، داریوش پارسا، علی انصاری، علی حسین کرمی آرخلو» / «صمد شجاعیان، و...» | طبقاتی («ثروتمند و بالا» و «ساده‌زیست و پایین») |

منبع: یافته‌های پژوهش

۲-۴. دومین دوره مجلس شورای اسلامی

برگزاری دومین دوره انتخابات مجلس در تاریخ ۲۶ فروردین ۱۳۶۳، تحت تأثیر تحولات سیاسی سطوح خرد و کلان کشور قرار داشت. درحالی‌که سطح کلان، معطوف به پاکسازی نیروهای غیرانقلابی از محافل دانشگاهی و مناصب اجرایی بود، مقیاس خرد و محلی با حضور ۳ نامزد انتخاباتی متأثر از رویداد سیاسی ۸ آذر ۱۳۵۹ در شهرستان ممسنی بود که برآیند آن، شکل‌گیری شکاف (ایدئولوژیکی) بین نیروهای اجتماعی «فرهنگی متعادل و رادیکال» در حوزه انتخابیه ممسنی بود. نماد آن‌ها نیز دو نامزد انتخاباتی با عنوان جبهه متعارض «صمدی» و «موسوی» بودند. جبهه صمدی (صمد شجاعیان)، نمایانگر گفتمان انقلابی و فرهنگی متعادل از جنس اجتماعی مردمی و درمقابل، جبهه موسوی (سید عبدالرسول موسوی) بازتاب‌دهنده گفتمان انقلابی و فرهنگی رادیکال از جنس دینی-مذهبی بود. این فضای دوقطبی، تأثیر بسیار زیادی بر رفتار انتخاباتی نخبگان، توده‌ها، و نامزدها داشت؛ به‌گونه‌ای که مشارکت‌کنندگان در انتخابات به خط‌مشی متعادل شجاعیان بیش از رویکرد رادیکال موسوی، ابراز تمایل کردند و همین مسئله، شکاف عمیقی (۱۱۳۹۳ رأی اختلاف) بین این دو نامزد انتخاباتی ایجاد کرد و زمینه‌ساز پیروزی شجاعیان در این کارزار شد.

دومین شکاف بین این بازیگران، ماهیتی «کانونی» داشت؛ به‌گونه‌ای که موسوی در مرکز کانون سیاسی فضا (شهر نورآباد) و شجاعیان در پیرامون این کانون واقع بود. در این فضا، خودبرتری موسوی بر شجاعیان می‌توانست به‌لحاظ روانی، بر تقویت پایگاه رأی موسوی تأثیرگذار باشد، ولی «اسب تر و آبی» شجاعیان با نفوذ به شهر نورآباد، این شکاف را به حداقل ممکن رساند. سومین شکاف میان این دو نامزد، ماهیت «طبقاتی» داشت؛ به این معنا که موسوی دارای پایگاه عمده مالک و زمین‌دار و شجاعیان، ساده‌زیست و قانع بود. در این دوره انتخابات، شکاف «جغرافیایی» نیز با تشکیل بخش «ماهور میلاتی» بر پایه مرزهای هویتی در شهرستان ممسنی رخ داد که بر کنش این نامزدها به‌منظور تقویت پایگاه رأیشان تأثیرگذار بود. هرچند نامزدهای طایفه ماهور میلاتی در این دوره حضور نداشتند و رأی این قلمرو، میان شجاعیان و موسوی تقسیم شد، ولی شکاف جغرافیایی (اگرچه منفعل) از این دوره انتخابات آغاز و در دوره‌های بعدی در قالب بخش‌ها و دهستان‌های محل زیست طوایف و تیره‌ها، فعال شد. در مجموع، این دوره از انتخابات «چهارشکافی» با پیروزی دوباره شجاعیان کاریزماتیک (۳۳۸۸۴ رأی) و تراژدی غم‌بار موسوی، بنیادگرا (۲۲۴۹۱ رأی) پایان یافت.

جدول شماره (۳). ماهیت شکاف اجتماعی در دومین دوره انتخابات

| تعداد آراء نامزد پیروز | نامزد پیروز | نامزد شکاف‌ساز | ماهیت شکاف اجتماعی |
|---------------------------|----------------|---|---|
| (۳۳۸۸۴) | صمد شجاعیان | «صمد شجاعیان» / «سیدعبدالرسول موسوی» | ایدئولوژیک (نیروهای اجتماعی «فرهنگی متعادل و رادیکال») |
| | | «سیدعبدالرسول موسوی» / «صمد شجاعیان» | کانونی («مرکز شهر» و «پیرامون شهر») |
| | | «فقدان نامزد در بخش ماهر میلانی» | جغرافیایی («بخش ماهر میلانی» و «بخش مرکزی») |
| | | «سیدعبدالرسول موسوی» / «صمد شجاعیان» | طبقاتی («ثروتمند و بالا» و «ساده‌زیست و پایین») |

منبع: یافته‌های پژوهش

۳-۲-۴. سومین دوره مجلس شورای اسلامی

این کارزار را به دلیل ابراز وجود نامزدهایی از اقشار اجتماعی مختلف، طیف‌های فکری گوناگون، و گفتمان‌های متفاوت، می‌توان عصر «مناظرات گفتمانی» مسمنی نامید که زمینه‌ساز تفاوت گونه‌ای و ماهوی شکاف‌ها نیز شد. بر این اساس، نخستین شکاف این دوره با ماهیت «سیاسی-حزبی-جناحی» بین نیروهای «پادگانی» و «دولتی تکنوکرات» بروز و ظهور یافت. در حالی که رویکرد سیدعبدالرسول موسوی، بخت نخست این دوره از انتخابات به دیوان‌سالاری گزینشی-پادگانی معطوف بود، غلامرضا شهرپور، رقیب اصلی وی، پایگاهی ثروتمند و متمول به‌مثابه نیرویی تکنوکرات-دولتی داشت. به‌رغم کنش‌های پادگانی-گزینشی موسوی، به دلیل کاهش حساسیت‌های ناشی از رویداد ۸ آذر ۱۳۵۹، سرانجام، اجماع عمومی بر سر راهیابی موسوی به مجلس شکل گرفت و تکنوکراسی شهرپور در مقابل بوروکراسی موسوی شکست خورد. فاصله رأی عمیق این دو بازیگر (۲۷۹۶۵ اختلاف رأی) گویای این امر است.

شکاف دیگر میان این دو بازیگر، ماهیتی «فلسفی-سیاسی» در دو جُزگه «بنیادگرا» و «لیبرال» داشت؛ به‌گونه‌ای که موسوی، چهره‌ای آن‌جهانی، الهی، بنیادگرا و شهرپور، نامزدی این‌جهانی، مادی، و لیبرال به‌شمار می‌رفت. خروجی این رویارویی، همراهی تعداد زیادی از رأی‌دهندگان با بنیادگرایی موسوی در مقابل مادی‌گرایی شهرپور بود. سومین شکاف این دوره از انتخابات با ماهیت «فلسفی-ایدئولوژیک» بین بازیگران «دینی» و «روشنفکری»، یعنی سیدعبدالرسول موسوی و هیبت‌اله رضایی بروز یافت؛ موسوی، نامزدی دینی-مذهبی و رضایی، دارای تفکرات روشنفکرانه-دگراندیشانه بود. بخشی از پایگاه رأی رضایی را می‌توان برآمده از نخبگان و روشنفکران تحول‌خواه دانست.

چهارمين شكاف با ماهيت «منطقه‌اي» به صورت «مرکز/شهري» و «پيرامون/روستايي» وجود داشت که با وجود يکپارچگي بخش مرکزي شهرستان ممسني، موسوي و شهريور، نامزدهاي مرکز و رضايي و الهياري، نامزدهاي پيرامون به شمار مي‌رفتند.

بر اين اساس، نامزدهاي مرکز، آراي بيشترى نسبت به نامزدهاي پيرامون کسب کردند. پنجمين شکاف بين نامزدهاي منطقه دشمن‌زياري (هيئت‌اله رضايي و محمد عباسي) و نامزدهاي ديگر بخش مرکزي برقرار بود که ماهيتي «جمعيتي» داشت؛ به گونه‌اي که جمعيت انساني دشمن‌زياري به طور شگفت‌انگيزي در حمايت از نامزدهايشان در کارزار انتخابات بسيج شدند. ششمين شکاف، ماهيت «طبقاتي» داشت؛ به گونه‌اي که تعدادي از نامزدها (سيدعبدالرسول موسوي، غلامرضا شهريور، و رضاقلبي الهياري) از اعضاي طبقه برخورددار جامعه بودند. جنس شکاف طبقاتي اين دوره، متشکل از دو عنصر «عمده‌مالکي» و «کارگزار دولتي» بود؛ به اين معنا که برخي از نامزدهاي زمين‌دار، افزون بر ميراث پدري، توانسته بودند به واسطه جايگاه کارگزاري در بدنه اجرائي دولت (غلامرضا شهريور) و بدنه انقلابي حکومت (سيدعبدالرسول موسوي) پايدار طبقاتي اقتصادي خود را بهبود بخشند. در مجموع، اين دوره انتخابات که «شش شکاف» را در دل خود جاي داده بود، با برتري موسوي بنيادگرا (۳۸۴۱۴ رأی)، رتبه دوم شهريور دولت‌گرا (۰۴۴۹ رأی) و رتبه سوم رضايي روشنفکر (۸۴۴۱ رأی) پايان يافت.

جدول شماره (۴). ماهيت شکاف اجتماعي در سومين دوره انتخابات

| تعداد آراء نامزد پيروز | نامزد پيروز | نامزد شکاف‌ساز | ماهيت شکاف اجتماعي |
|---------------------------|--------------------|--|---|
| (۳۸۴۱۴) | سيدعبدالرسول موسوي | «سيدعبدالرسول موسوي» / «غلامرضا شهريور» | سياسي-حزبي-جناحي «پادگاني» و «دولتي تکنوکرات» |
| | | «سيدعبدالرسول موسوي» / «غلامرضا شهريور» | فلسفي-سياسي «بنيادگرا» و «ليبرال» |
| | | «سيدعبدالرسول موسوي» / «هيئت‌اله رضايي» | فلسفي-ايدئولوژيک «ديني» و «روشنفکري» |
| | | «سيدعبدالرسول موسوي، غلامرضا شهريور» / «هيئت‌اله رضايي، رضاقلبي الهياري» | منطقه‌اي «مرکز-شهري» و «پيرامون-روستايي» |
| | | «هيئت‌اله رضايي، محمد عباسي» / «ساير نامزدها» | جمعيتي (جغرافياي انساني دشمن‌زياري و ساير مناطق در بخش مرکزي ممسني) |
| | | «سيدعبدالرسول موسوي، غلامرضا شهريور، رضاقلبي الهياري» / «هيئت‌اله رضايي؛ و...» | طبقاتي «ثروتمند و بالا» و «ساده‌زيست و پايين» |

منبع: يافته‌هاي پژوهش

۴-۲-۴. چهارمین دوره مجلس شورای اسلامی

در این کارزار به تدریج زمینه تغییر رفتار انتخاباتی و الگوی رأی‌کنشگران از سیاسی-حزبی-ایدئولوژیکی به طایفه‌ای-تباری بروز یافت. براین اساس، ۹ شکاف «سیاسی» («حکومتی» و «غیرحکومتی»)، «طایفه‌ای»، «تیره‌ای»، فلسفی-ایدئولوژیک (جریان «روشنفکری» و «بنیادگر-مذهبی-رادیکال»)، «منطقه‌ای» («مرکز-شهری» و «پیرامون-روستایی»)، «قومی-هویتی» («بومی-لری» و «غیربومی-ترکی»)، «جغرافیایی»، «جمعیتی» و «طبقاتی» در این دوره، قابل بررسی است. در نخستین شکاف، رقابت تنگاتنگ سیدعبدالرسول موسوی و رضاقلی الهیاری بر موضوع جایگاه سیاسی آن‌ها در ساختار کلان قدرت استوار بود.

موسوی به عنوان نامزد حکومتی چپ‌گرا در مقابل الهیاری، نامزد غیرحکومتی با پایگاه فرهنگی و اجتماعی شناخته می‌شد. این مسئله در الگوی رفتاری رأی‌دهندگان به این دو نامزد پروزن انتخابات بی‌تأثیر نبود، ولی در قالب دومین شکاف اجتماعی با ماهیت «طایفه‌ای»، صف‌آرایی نامزدهای طوایف «بکش» (سیدعبدالرسول موسوی) و «رستم» (رضاقلی الهیاری) در این دوره بروز یافت و هر نامزد، اقدام به جذب بیشینه آرای زیستگاه خود کرد. اگرچه بر پایه «شکاف تیره‌ای»، نامزدهای رستم‌تبار، به‌ویژه فربرز انصاری (تیره پروزن دهنینی) مانعی درون طایفه‌ای در برابر رضاقلی الهیاری (زیستگاه استراتژیک نوگک، مقررماندهی نبرد تنگه گجستان^(۳) علیه دولت پهلوی دوم در سال ۱۳۴۱) از یک سو و نامزدهای بکش‌تباری همچون غلامرضا شهرپور، مانعی در برابر سیدعبدالرسول موسوی از سوی دیگر به‌شمار می‌رفتند، ولی برآیند این کارزار، رسیدن موسوی و الهیاری به مرحله دوم انتخابات بود. در این مرحله، جغرافیای مهم جاوید با کنش تاریخی تمایل خود به نامزد رستم، سبد رأی الهیاری رستم‌تبار را به مراتب تقویت کرد. بکش‌گریزی ناشی از تحركات رادیکال/گزینشی موسوی، ویژگی آشکار این دوره بود؛ به‌گونه‌ای که شکاف فلسفی-ایدئولوژیک جریان «روشنفکری» این دوره در تقابل با جریان «بنیادگر-ادینی-رادیکال» موسوی، به سوی الهیاری سوق یافت.

افزون‌براین، شکاف «منطقه‌ای» («مرکز-شهری» و «پیرامون-روستایی») میان نامزدهای انتخاباتی نیز بررسی شده است. به‌رغم عدم تکوین بخش رستم‌تاکنون، موسوی و شهرپور به‌مثابه نامزدهای مرکز حوزه انتخابیه ممسنی و الهیاری همچون نامزد

پیرامونی ممسنی (رستم) به شمار می‌رفتند. در حالی که تعادل آرا میان این سه بازیگر در بخش مرکزی ممسنی در مرحله نخست انتخابات (۱۳۶۳۴ رأی موسوی، ۱۲۹۹۴ رأی الهیاری و ۱۰۶۲۱ رأی شهریور در بخش مرکزی) برقرار بود، رسوخ‌پذیری مرکز، زمینه حذف شهریور را در مرحله نخست و پیشی گرفتن الهیاری از موسوی را در دومین مرحله انتخابات (۳۵۵۰۹ رأی الهیاری در مقابل ۲۵۵۴۱ موسوی در بخش مرکزی) فراهم کرد (فرمانداری ممسنی، ۱۳۷۱).

شکاف‌های دیگری نیز میان نامزدهای این دوره ظهور و بروز یافت؛ به‌عنوان نمونه، با حضور رهام عبدی‌پور (فرماندار وقت شهرستان ممسنی) در این کارزار، شکافی با ماهیت قومی-هویت‌ی بین نامزدهای «بومی-لری» و «غیربومی-ترکی» ایجاد شد. اگرچه عبدی‌پور به‌عنوان نامزدی غیربومی به رقابت با نامزدهای بومی پرداخت، ولی این شکاف، مانع تقویت پایگاه رأی وی شد. افزون‌براین، با وجود شکاف «جمعیتی» میان نیروهای انسانی دشمن‌زیاری و بخش‌های دیگر، با شکل‌گیری شکاف «جغرافیایی» به‌سبب تشکیل بخش «دشمن‌زیاری» در شهرستان ممسنی، بر سطح تقابل سیدشهاب موسوی دشمن‌زیاری تبار با نامزدهای دیگر برای کسب آرای این بخش، بیش‌ازپیش افزوده شد.

نهمین شکاف، ماهیت «طبقاتی» داشت. روی کار آمدن دولت هاشمی رفسنجانی با رویکرد تکنوکراتیک کارگزاران، بر اهمیت دستاوردهای اقتصادی-مالی نامزدهای انتخاباتی افزود؛ از این‌رو، نامزدهای ثروتمند و سرمایه‌دار این دوره (سیدعبدالرسول موسوی، رضاقلی الهیاری، غلامرضا شهریور، رهام عبدی‌پور، فریبرز انصاری، جهانگیر لشکری) در کارزار انتخابات، فوق‌العاده تاختند و رتبه‌های درخوری (به‌جز جهانشیر لشکری) کسب کردند. سرانجام این دوره از انتخابات «نُشکافی» که حذف مهره‌های پُرورنی همچون غلامرضا شهریور (۱۳۶۱۲ رأی)، رهام عبدی‌پور (۹۷۷۲ رأی) و فریبرز انصاری (۹۷۰۵ رأی) در مرحله نخست انتخابات را به‌همراه داشت، با پیروزی نهایی الهیاری فرهنگی (۴۱۶۱۵ رأی) بر موسوی دین‌گرا (۳۲۷۶۲ رأی) در مرحله دوم انتخابات پایان یافت (فرمانداری ممسنی، ۱۳۷۱).

جدول شماره (۵). ماهیت شکاف اجتماعی در چهارمین دوره انتخابات

| تعداد آرای نامزد پیروز | نامزد پیروز | نامزد شکاف ساز | ماهیت شکاف اجتماعی |
|------------------------|----------------|---|--|
| مرحله نخست (۱۴۴۱) | رضاعلی الهیاری | «سید عبدالرسول موسوی» / «رضاعلی الهیاری» | سیاسی («حکومتی» و «غیرحکومتی») |
| | | «سید عبدالرسول موسوی، غلامرضا شهرپور» / «رضاعلی الهیاری» / «سید شهاب موسوی» / ... | طایفه‌ای («بکش»، «رستم» و «دشمن‌زیاری») |
| | | «فریبرز انصاری، رضاعلی الهیاری» / «سید عبدالرسول موسوی، غلامرضا شهرپور» | تیره‌های ذیل طوایف «رستم» و «بکش» |
| | | «سید عبدالرسول موسوی، غلامرضا شهرپور» / «رضاعلی الهیاری، فریبرز انصاری» | منطقه‌ای («مرکز شهری» و «پیرامون-روستایی») |
| مرحله دوم (۴۱۶۱۵) | رضاعلی الهیاری | «جریان‌های روشنفکری» / «سید عبدالرسول موسوی» | فلسفی/ایدئولوژیک (جریان «روشنفکری-دگراندیش» و بنیادگرا-دینی-رادیکال) |
| | | «رهام عبدی‌پور» / «سایر نامزدها» | قومی-هویتی («غیربومی/ترک و «بومی‌الر») |
| | | «سیدشهاب موسوی» / «سایر نامزدها» | جغرافیایی (بخش «دشمن‌زیاری» و «بخش مرکزی») |
| | | «سیدشهاب موسوی» / «سایر نامزدها» | جمعیتی (جغرافیای انسانی بخش «دشمن‌زیاری» و «بخش مرکزی») |
| | | «سید عبدالرسول، رضاعلی الهیاری، غلامرضا شهرپور، رهام عبدی‌پور، فریبرز انصاری، جهانگیر لشکری» / «خسرو گودرزی، سیدشهاب موسوی، محمدحسن حسینی‌فر» | طبقاتی («ثروتمند و بالا» و «ساده‌زیست و پایین») |

منبع: یافته‌های پژوهش

۵-۲-۴. پنجمین دوره مجلس شورای اسلامی

در این بیکار انتخاباتی، چندین نوع شکاف در نتیجه کنش ۱۰ نامزد انتخاباتی بروز یافت. شکاف نخست، شکاف «اجتماعی» بین نیروهای «ارزشی-الهی» (فریبرز انصاری) و «فرهنگی-پوپولیستی مثبت» (منوچهر قانلی) بود. هردو نامزد با وزن انتخاباتی بسیار بالا، مخاطبان خاص خود را داشتند و قادر به تأثیرگذاری بر بینش سیاسی و انتخاباتی رأی‌دهندگان بودند. رأی‌دهندگان در انتخابات نیز با این دو بازیگر، سمپاتی داشتند؛ به گونه‌ای که میزان آرای آن‌ها در هر دو مرحله انتخابات به یکدیگر نزدیک بود. با وجود دومین شکاف با ماهیت «جمعیتی» بین نامزدهای بخش‌های دشمن‌زیاری (محمدطاهر موسوی) و ماهور میلانی (امراه زندی) با نامزدهای بخش‌های دیگر، با تشکیل بخش «رستم» در این دوره انتخابات، سومین شکاف با ماهیت «جغرافیایی» شکل گرفت که نامزدهای این بخش (انصاری، الهیاری، و

نگین تاجی) را در عمل، در تقابل با نامزدهای بخش‌های دیگر ممسنی (بخش‌های مرکزی، دشمن‌زیاری، و ماهور میلاتی) قرار داد. چهارمین شکاف با ماهیت «موقعیت جغرافیایی» («مرکز») و «پیرامون» با رویارویی نامزدهای بخش مرکزی (قائدی، امینی، کشاورز، بهزادفر، و چوبینه) و نامزدهای بخش‌های سه‌گانه پیرامونی، یعنی رستم، دشمن‌زیاری، و ماهور میلاتی (به ترتیب انصاری، الهیاری، نگین تاجی، موسوی، و زندی) در جریان بود. به همین سبب هر بخش با وزن‌کشی سیاسی در پی پیروزی در کارزار بود. با وجود این، پنجمین شکاف با ماهیت «منطقه‌ای» («مرکز-شهری») و «مرکز-روستایی» (بین سیدابراهیم امینی (شهری) و منوچهر قائدی (روستایی)) به عنوان نامزدهای دوم و سوم انتخابات نیز شکل گرفت و هر یک در پی تقویت پایگاه رأی خود در این فضاها جغرافیایی بودند.

ششمین شکاف با ماهیت «قومی» میان امراله زندی قشقایی تبار (طایفه ماهور میلاتی) و سایر نامزدها شکل گرفت. زندی به رغم کسب ۵۰۰۰ رأی در قلمرو طایفه خود، یعنی بخش ماهور میلاتی و نفوذ به درون بخش مرکزی (زیستگاه طوایف بکش و جاوید)، با کسب ۴۱۸۴ رأی، در اخذ آرای بخش‌های دیگر ناکام ماند و با مجموع ۹۲۶۱ رأی به جایگاهی بهتر از ششم دست نیافت. با حضور اصغر بهزادفر در کارزار انتخابات، هفتمین شکاف با ماهیت «تباری» («کاست») و «ممتاز») شکل گرفت و این نامزد بکشی با پایگاه اجتماعی کاست در رقابت با نامزدهای برخوردار از پایگاه اجتماعی ممتاز، راه به جایی نبرد و به ۴۵۴۰ رأی بسنده کرد. هشتمین شکاف، ماهیت «طبقه‌ای» داشت. سیاست‌های فن‌سالارانه دولت سازندگی مبنی بر تقدم توسعه اقتصادی بر توسعه سیاسی، زمینه تشدید شکاف فقیر-غنی را فراهم کرد. بر این اساس، نامزدهای برخوردار این دوره انتخابات مجلس (فربرز انصاری، منوچهر قائدی، سیدابراهیم امینی، رضاقلی الهیاری، خداکرم کشاورز، و امراله زندی) توانستند با پشتوانه مالی نسبتاً مناسب، در این کارزار نقش آفرینی کنند و نامزدهای طبقه پایین (اصغر بهزادفر، و...) را به عقب برانند.

افزون بر شکاف‌های یادشده، نقش گرایش‌های طایفه‌ای در میان رأی‌دهندگان این دوره انتخابات بیش از پیش نمایان شد؛ به گونه‌ای که نامزدهای انتخاباتی سعی در کسب آرای طایفه و زیستگاه خود داشتند. بر این اساس، هریک از نامزدهای منتسب به پنج طایفه ممسنی (رستم، جاوید، بکش، دشمن‌زیاری، و ماهور میلاتی) بیشترین میزان آرا را در زیستگاه خود کسب کردند (حافظ‌نیا و صادقی، ۱۴۰۰، ۷۰-۶۹)؛ از این رو، می‌توان از نهمین شکاف دودمانی با ماهیت «طایفه‌ای» میان پنج طایفه اخیر در این دوره انتخابات

سخن گفت. دهمین شکاف با ماهیت «تیره‌ای» در قلمرو طوایف بکش و رستم شکل گرفت. نامزدهای طایفه بکش، به‌ویژه خداکرم کشاورز فرهنگ‌گرا (دشمن‌زیاری - بکش) با اخذ ۹۴۳۴ رأی و اصغر بهزادفر کاست با کسب ۴۵۴۰ رأی، مانع پیروزی سیدابراهیم امینی دگراندیش (از تیره بابر سالار) شدند تا وی با اخذ ۱۶۸۱۷ رأی نتواند به مرحله دوم انتخابات صعود کند و به همان جایگاه سوم بسنده نماید.

افزون‌براین، با ابراز وجود دوباره رضاقلی الهیاری، نماینده وقت ممسنی، در این دوره انتخابات، شکاف تیره‌ای در رستم نیز شکل گرفت. الهیاری با اخذ ۱۰۳۱۵ رأی به سد محکمی در برابر فریبرز انصاری تبدیل شد تا این نامزد خوش‌رأی، با وجود کسب جایگاه نخست (کسب ۲۰۰۱۸ رأی) نتواند پیروز انتخابات شود و کار به مرحله دوم بکشد؛ بنابراین، با راهیابی نامزدهای طوایف رستم (فریبرز انصاری) و جاوید (منوچهر قانندی) به مرحله دوم انتخابات از یک‌سو، و آرای طایفه بکش به نامزد طایفه رستم در این مرحله از سوی دیگر (در تقابل با کنش تاریخی جاویدی‌ها در مرحله دوم دور چهارم مبنی بر عدم استقبالشان از موسوی بکش تبار در آن دوره)، فریبرز انصاری ارزشی‌الهی (۴۶۴۲۱ رأی) به پیروزی نهایی بر منوچهر قانندی فرهنگی پوپولیست (۴۲۲۰۶ رأی) دست یافت و این دوره انتخابات «ده‌شکافی» به پایان رسید.

جدول شماره (۶). ماهیت شکاف اجتماعی در پنجمین دوره انتخابات نورآباد فارس

| تعداد آراء نامزد پیروز | نامزد پیروز | نامزد شکاف‌ساز | ماهیت شکاف اجتماعی |
|------------------------|---------------|--|---|
| مرحله نخست (۲۰۰۱۸) | | «فریبرز انصاری» / «منوچهر قانندی» | اجتماعی («ارزشی‌الهی» و «فرهنگی-پوپولیستی مثبت») |
| مرحله دوم (۴۶۴۲۱) | فریبرز انصاری | «محمدطاهر موسوی، امراله زندی» / «قانندی، امینی، کشاورز، بهزادفر، چوبینه، فریبرز انصاری، رضاقلی الهیاری، کرامت‌اله نگین تاجی» | جمعیتی (جغرافیای انسانی بخش‌های «دشمن‌زیاری-ماهور میلانی» و بخش‌های «مرکزی-رستم») |
| | | «فریبرز انصاری، رضاقلی الهیاری، کرامت‌اله نگین تاجی» / «محمدطاهر موسوی، امراله زندی، قانندی، امینی، کشاورز، بهزادفر، چوبینه» | جغرافیایی («بخش رستم» و بخش‌های «دشمن‌زیاری-ماهور میلانی-بخش مرکزی») |
| | | «قانندی، امینی، کشاورز، بهزادفر، چوبینه» / «انصاری، الهیاری، نگین تاجی، زندی، موسوی» | موقعیت جغرافیایی («مرکز» و «پیرامون») |
| | | «سیدابراهیم امینی» / «منوچهر قانندی» | منطقه‌ای («مرکز شهری» و «مرکز روستایی») |
| | | «امراله زندی» / «سایر نامزدها» | قومی («ترک» و «لر») |
| | | «اصغر بهزادفر» / «سایر نامزدها» | تباری («کاست» و «ممتاز») |
| | | «فریبرز انصاری» / «منوچهر قانندی» / «سیدابراهیم | طایفه‌ای («رستم»، «جاوید»، |

| | | |
|--|---|--|
| | امینی / «محمدطاهر موسوی» / «امراهه زندگی» و... | «بکش»، «دشمن‌زیاری» و «ماه‌ور میلانی» |
| | «سیدابراهیم امینی، خداکرم کشاورز، اصغر بهزادفر، علی چوبینه» / «فریبرز انصاری، رضاقلی الهیاری، کرامت‌اله نگین‌تاجی» | تیره‌های (تیره‌های ذیل طوایف «بکش» و «رستم») |
| | «فریبرز انصاری، منوچهر قانلی، سیدابراهیم امینی، رضاقلی الهیاری، خداکرم کشاورز، امراهه زندگی» / «اصغر بهزادفر، و...» | طبقاتی (تروتمند و بالا» و «ساده‌زیست و پایین») |

منبع: یافته‌های پژوهش

۶-۲-۴. ششمین دوره مجلس شورای اسلامی

در این کارزار، فراوانی نامزدها (۱۵) به اندازه‌ای بود که پنج طایفه ممسنی، تمام سطوح طرفداری از نامزد قلمرو جغرافیایی خود را داشته باشند؛ بنابراین، صف‌آرایی طایفه‌ای به اوج خود رسید که فرجام آن، شکاف‌های «طایفه‌ای» و «جغرافیایی» ژرف بین دو قلمرو «بکش» و «دشمن‌زیاری» بود. دستاورد این شکاف طایفه‌ای و رویارویی نامزدهای وابسته به این قلمروهای جغرافیایی (سیدابراهیم امینی از طایفه بکش و شیخ‌علی پارسا از طایفه دشمن‌زیاری)، افزایش سطح عواطف و احساسات در میان حامیان‌شان بود که به صورت منازعه آشکار شد.

میزان چگالی این نوع شکاف به اندازه‌ای بود که قهر سیاسی انتخاباتی دائمی دشمن‌زیاری‌ها با حوزه انتخابیه ممسنی را رقم زد. همچنین، شکاف «تیره‌ای» در قلمرو رستم و جاوید، عاملی بنیادین در راستای قرار گرفتن طایفه دشمن‌زیاری در سرخط خبرهای انتخاباتی این دوره بود؛ به این معنا که حضور هم‌زمان چندین نامزد رستم‌تبار به‌ویژه رضاقلی الهیاری (نماینده دور چهارم) با اخذ ۱۰۲۰۱ رأی و ظفر افشون (نامزد فوق‌کنشگر سیاسی اصلاح‌طلب) با کسب ۱۰۵۷۷ رأی به‌عنوان خویشتاوندان درجه یک (الهیاری داماد افشون است) از یک‌سو، و کاندیدا شدن گزینه‌های پرشمار جاوید، به‌ویژه صفرعلی کریمی (نامزد اجتماعی مردمی) با اخذ ۱۰۰۶۰ رأی و علی احمدی (نامزد سیاسی اصول‌گرا) با کسب ۷۷۶۳ رأی از سوی دیگر، گسست درون طایفه‌ای را رقم زد و مانع قرار گرفتن آن‌ها در مسیر رقابت با سیدابراهیم امینی (بکش) شد؛ به گونه‌ای که شیخ‌علی پارسا از طایفه دشمن‌زیاری، گوی سبقت را از آن‌ها ربود (حافظ‌نیا و صادقی، ۱۴۰۰، ۷۷-۷۶). با وجود این، دو نامزد کم‌وزن طایفه بکش (علی حسین شهریور و محمدحسین قائمی) نتوانستند شکاف تیره‌ای چندانی در قلب این طایفه ایجاد کنند و اجماع این طایفه بر سر سیدابراهیم امینی پابرجا ماند.

شکاف «منطقه‌ای» (مرکز-شهری و پیرامون-روستایی) نیز در جریان بود؛ به گونه‌ای که سیدابراهیم امینی، صفرعلی کریمی، علی احمدی، و... به عنوان نامزدهای مرکز (بخش مرکزی) شهرستان ممسنی در رقابت با نامزدهای پیرامونی بخش‌های دیگر (مانند شیخ‌علی پارسا در بخش دشمن‌زیاری، ظفر افشون و رضاقلی الهیاری در بخش رستم، و امراله زندی در بخش ماهور میلانی) بودند و هریک از این بخش‌ها، به گونه‌ای فوق‌العاده از نامزد خود حمایت کردند. ۲۵۳۵۰ رأی امینی در بخش مرکزی و ۱۵۱۴۳ رأی بی‌نظیر پارسا در بخش دشمن‌زیاری، از مصادیق این امر است.

افزون‌براین، گرایش‌های دگراندیشانه سیدابراهیم امینی مبتنی بر گفتمان اصلاح‌طلبی (جبهه دوم خرداد) تداعی‌کننده شکاف «حزبی-دولتی» بین امینی و پارسا بود به گونه‌ای که امینی، نامزد مورد حمایت جبهه دوم خرداد و دولت اصلاحات به ریاست سیدمحمد خاتمی و حزب اعتماد ملی به دبیرکلی مهدی کروبی بود و پارسا، نامزد درجه دوم اصلاحات به‌شمار می‌رفت. این مسئله، پایگاه رأی امینی را نسبت به پارسا به مراتب نیرومندتر کرد. ظفر افشون نیز از نامزدهای اصلاح‌طلبان به‌شمار می‌رفت، ولی مرد شماره یک اصلاح‌طلبان، سیدابراهیم امینی بود.

شکاف‌های «جمعیتی» و «قومی»، از دیگر شکاف‌های اجتماعی این دوره بودند. شکاف جمعیتی، در نتیجه کنشگری نامزدهای بخش‌های دشمن‌زیاری (شیخ‌علی پارسا) و ماهور میلانی (امراله زندی) رقم خورد. جمعیت زیاد این دو بخش، قادر به ابراز وجود سیاسی چشمگیری در برابر بخش‌های مرکزی و رستم بودند؛ اما ناکامی پارسا و زندی در این دوره انتخابات، پایانی بود بر کنشگری سیاسی دشمن‌زیاری‌ها و ماهوری‌ها در حوزه انتخابیه ممسنی. براین اساس، شمار زیادی از نیروی انسانی بخش دشمن‌زیاری به شهر شیراز رفتند و از قضا، در دوره‌های بعد در حوزه انتخابیه شیراز (پیروزی بهرام پارسا در دور دهم) خوش درخشیدند. جمعیت ماهور میلانی نیز با سبک زیست ایلیاتی، شهرهای دیگر را موردعنایت قرار دادند تا مدینه فاضله سیاسی خود را در آنجا ترسیم کنند. هرچند ماهور میلانی، پس از شش دوره غیبت طولانی‌مدت، در دوازدهمین دوره انتخابات با معصومه زندی در حوزه انتخابیه ممسنی و رستم، ابراز وجود کرد، ولی راه به‌جایی نبرد.

همچنین، شکاف قومی در نتیجه حضور امراله زندی، نامزد قشقایی تبار بخش ماهور میلانی و نامزدهای لرتبار بخش‌های دیگر همانند دور پنجم رقم خورد، اما الگوی رأی و رتبه زندی دقیقاً مانند دور پنجم تکرار شد و با اخذ ۱۰۰۰۸ رأی، در همان جایگاه ششم قرار

گرفت. فرجام آنکه، شکاف «طبقاتی» در این دوره، همچنان پابرجا بود. اگرچه بنیاد دولت اصلاحات سیدمحمد خاتمی بر تقدم توسعه سیاسی بر توسعه اقتصادی شکل گرفته بود، ولی نامزدهای انتخاباتی ثروتمند دوران سازندگی در این دوره نیز در انتخابات مجلس حضور یافتند؛ از این رو، نامزدهای طبقه بالای مرفه (سیدابراهیم امینی، علی پارسایی، ظفر افشون، رضاقلی الهیاری، صفرعلی کریمی، امراله زندی، و...) و متوسط (علی احمدی، و...) در مقابل هم قرار گرفتند که وزن اقتصادی، سیاسی، و انتخاباتی طبقه بالا از طبقه متوسط بیشتر بود و اکثر آن‌ها آرای به مراتب بیشتری کسب کردند. در مجموع، این رقابت «هشت شکافی» با پیروزی سیدابراهیم امینی (۳۱۷۲۴ رأی) بر شیخ علی پارسا (۲۰۶۹۹ رأی) پایان یافت.

جدول شماره (۷). ماهیت شکاف اجتماعی در ششمین دوره انتخابات

| تعداد آرای نامزد پیروز | نامزد پیروز | نامزد شکاف ساز | ماهیت شکاف اجتماعی |
|------------------------|------------------|---|---|
| ۳۱۷۲۴ | سیدابراهیم امینی | همه نامزدها | جغرافیایی (بخش‌های «مرکزی»، «رستم»، «دشمن‌زیاری» و ماهور میلاتی) |
| | | «سیدابراهیم امینی» / «شیخ علی پارسا» / «رضاقلی الهیاری، ظفر افشون» / «امراه زندی» / و... | طبقه‌ای («بکش»، «دشمن‌زیاری»، «رستم»، «جاوید» و «ماهور میلاتی») |
| | | «ظفر افشون، رضاقلی الهیاری، غلامرضا نیکنام، ناصر اشرفی، محمدرضا دهقان، اسکندر سلیمانی» / «صفرعلی کریمی، علی احمدی، مهران کریمی، طاهر ایزدی» | تیره‌های (تیره‌های ذیل «رستم» و «جاوید») |
| | | «سیدابراهیم امینی، صفرعلی کریمی، علی احمدی، و...» / «شیخ علی پارسا، ظفر افشون، رضاقلی الهیاری، امراله زندی» | منطقه‌ای («مرکز شهری» و «پیرامون روستایی») |
| | | «سیدابراهیم امینی» / «شیخ علی پارسا، ظفر افشون» | حزبی-دولتی |
| | | «امراه زندی، شیخ علی پارسا» / «سیدابراهیم امینی، علی حسین شهرپور، محمدحسین قائمی، صفرعلی کریمی، علی احمدی، مهران کریمی، طاهر ایزدی، ظفر افشون، رضاقلی الهیاری، غلامرضا نیکنام، ناصر اشرفی، محمدرضا دهقان، اسکندر سلیمانی» | جمعیتی (جغرافیای انسانی بخش‌های «ماهور میلاتی/دشمن‌زیاری» و بخش‌های «مرکزی رستم») |
| | | «امراه زندی» / «سایر نامزدها» | قومی («ترک» و «لر») |
| | | «سیدابراهیم امینی، علی پارسایی، ظفر افشون، رضاقلی الهیاری، صفرعلی کریمی، امراله زندی» / «علی احمدی، و...» | طبقاتی («ثروتمند و بالا» و «متوسط») |

منبع: یافته‌های پژوهش

۷-۲-۴. هفتمین دوره مجلس شورای اسلامی

در این کارزار شش‌نامزدی، به دلیل رد صلاحیت گسترده اصلاح‌طلبان، از جمله سیدابراهیم امینی (عضو هیئت‌رئیسۀ مجلس ششم/ حزب اعتماد ملی)، شکاف «سیاسی» («جغرافیای قدرت و ملت») در پیکرۀ فضایی کشور بروز یافت؛ به‌گونه‌ای که میزان مشارکت در کل کشور از ۶۷ درصد در دور ششم به ۵۱/۲۱ درصد در دور هفتم کاهش یافت. اگرچه در حوزه انتخابیۀ ممسنی، نرخ مشارکت در دوره‌های ششم (۱۱۱/۱ درصد) و هفتم (۱۰۲ درصد) بالای ۱۰۰ درصد باقی ماند (حافظ‌نیا و صادقی، ۱۴۰۰، ۷۸-۸۱)، ولی بدگمانی سیاسی رأی‌دهندگان نورآبادی به جغرافیای قدرت، ملموس بود؛ به‌گونه‌ای که چنین درصد بالایی از مشارکت مردمی ممسنی‌ها، برآمده از تحولات مقیاس محلی (طایفه‌گرایی شدید) بود، نه اجابت دستور کارگزاران در سطح ملی.

بنابراین، صف‌آرایی نامزدها براساس گرایش‌های زیستگاهی و ارزش‌های طایفه‌ای، به‌ویژه فضای دوقطبی طوایف «جاوید» و «رستم»، آشکار شد و نامزدهای این طوایف (علی احمدی از طایفه جاوید و قدرت‌اله میرفردی از طایفه رستم) به رقابت با یکدیگر پرداختند. براین‌اساس، ماهیت شکاف‌های اصلی این دوره انتخابات را می‌توان «طایفه‌ای» و «جغرافیایی» به‌شمار آورد؛ به‌گونه‌ای که حتی تزلزل آرا در طایفه بکش، سبب درگیری‌های لفظی بکش‌ها با یکدیگر شد و رأی به نامزدهای خارج از زیستگاه جغرافیایی خود را مصداق بی‌هویتی و بی‌تباری انگاشتند. شکاف دیگر این دوره انتخابات، ماهیت «تیره‌ای» داشت. گسست قلمرو رستم به‌واسطه نامزدهای درون‌طایفه‌ای آن، یعنی قدرت‌اله میرفردی (۳۱۷۶۴ رأی) و سیدجعفر هاشمی (۲۲۱۵۰ رأی) سبب توزیع سبک‌آرای این طایفه میان این نامزدها و سرانجام، ناکامی هردو شد.

افزون‌براین، می‌توان به ترکیب شکاف‌های «منطقه‌ای» («مرکز شهری» و «پیرامون‌روستایی») و «حزبی» («اصلاح‌طلب» و «اصول‌گرا») در این دوره اشاره کرد. نامزدهای اصول‌گرای بخش مرکزی ممسنی (علی احمدی و عبدالرضا مرادی) با نامزدهای اصلاح‌طلب بخش پیرامونی ممسنی، یعنی رستم (قدرت‌اله میرفردی و سیدجعفر هاشمی) در رقابت بودند. دراین‌میان، علی احمدی، نامزد اصول‌گرای موردتأیید جغرافیای قدرت و قدرت‌اله میرفردی، نامزد اصلاح‌طلب موردتأیید حزب اعتماد ملی/سیدابراهیم امینی بودند. رقابت میان این دو بازیگر به اوج خود رسید. شکاف دیگر این دوره، ماهیت «طبقاتی» داشت. برخی از نامزدهای ثروتمند (قدرت‌اله میرفردی، سیدجعفر هاشمی، نوذر بناوی) توانستند در مقابل نامزدهای متوسط (علی احمدی،

عبدالرضا مرادی، و...) صف‌آرایی کنند، اما پشتوانه اقتصادی آن‌ها، موجب پیروزی‌شان نشد و سرانجام، این دوره انتخابات «هفت‌شکافی» با پیروزی علی احمدی (۵۴۷۵۱ رأی)، مقتدرترین چهره سیاسی-حکومتی جاوید، بر قدرت‌اله میرفردی اصلاح‌طلب (۳۱۷۶۴ رأی) رستم‌تبار، پایان یافت (فرمانداری ممسنی، ۱۳۸۲).

جدول شماره (۸). ماهیت شکاف اجتماعی در هفتمین دوره انتخابات

| تعداد آرای نامزد پیروز | نامزد پیروز | نامزد شکاف‌ساز | ماهیت شکاف اجتماعی |
|------------------------|-------------|--|--|
| ۵۴۷۵۱ | علی احمدی | نامزدهای ردصلاحیت‌شده (سیدابراهیم امینی)/ تأیید صلاحیت‌شده (علی احمدی، عبدالرضا مرادی) | سیاسی («جغرافیای قدرت» و «ملت») |
| | | «علی احمدی، عبدالرضا مرادی»/ «قدرت‌اله میرفردی، سیدجعفر هاشمی، سهراب انصاری، نوذر بناوی» | جغرافیایی (بخش‌های «مرکزی» و «رستم») |
| | | «علی احمدی»/ «قدرت‌اله میرفردی، سیدجعفر هاشمی»/ «عبدالرضا مرادی»/ و... | طایفه‌ای («جاوید»، «رستم» و «بکش») |
| | | «قدرت‌اله میرفردی، سیدجعفر هاشمی، سهراب انصاری، نوذر بناوی» | تیره‌های (تیره‌های ذیل طایفه «رستم») |
| | | «علی احمدی، عبدالرضا مرادی»/ «قدرت‌اله میرفردی، سیدجعفر هاشمی، سهراب انصاری، نوذر بناوی» | منطقه‌ای («مرکز-شهری» و «پیرامون-روستایی») |
| | | «قدرت‌اله میرفردی، سیدجعفر هاشمی»/ «علی احمدی، عبدالرضا مرادی» | حزبی («اصلاح‌طلب» و «اصول‌گرا») |
| | | «قدرت‌اله میرفردی، سیدجعفر هاشمی، نوذر بناوی»/ «علی احمدی، عبدالرضا مرادی، و...» | طبقه‌ای («ثروتمند و بالا» و «کمتر دارا و متوسط») |

منبع: یافته‌های پژوهش

۴-۲-۸. هشتمین دوره مجلس شورای اسلامی

در این پیکار انتخاباتی با کاندیدا شدن عبدالرضا مرادی در مقابل علی احمدی، رقابت بزرگی در بخش مرکزی ممسنی بین طوایف «بکش» (مرادی) و «جاوید» (احمدی) رخ داد. گسل‌های «طایفه‌ای» و گسست‌های «جغرافیایی»، این شکاف‌ها را به اوج خود رساند و با وجود کاندیدا شدن هم‌زمان چندین نامزد از طایفه جاوید، انسجام آن‌ها در راستای اجماع در مورد علی احمدی حفظ شد و نتوانست شکاف تیره‌ای را در قلب جاوید فعال کند؛ ازاین‌رو، تلاش طایفه بکش برای بازپس‌گیری قدرت از طایفه جاوید، به صف‌آرایی سخت‌ترین انجمن. براین اساس، گزاره مهمی در این دوره انتخابات مرسوم شد: «مرگ یا زندگی تباری»؛

از این رو، طوایف جاوید و بکش، رویارویی تمام‌عیاری را به‌مثابه «مادر همه نبردهای انتخاباتی» در طول تاریخ انتخابات ممسنی رقم زدند (حافظ‌نیا و صادقی، ۱۴۰۰، ۸۲). سومین شکاف، با ماهیت «کانونی» («مرکز») و «حاشیه» شهر نورآباد به‌عنوان مرکز حوزه انتخابیه) بین این دو نامزد انتخاباتی بروز و ظهور یافت. سلحشوران بکش و جاوید با توسل به خشونت و درگیری‌های خیابانی، «نبرد شهری» خونینی را برای قُرق شعبه‌های رأی‌گیری در سطح شهر نورآباد به‌راه انداختند تا آرای نامزد خود را دوچندان کنند.

چهارمین شکاف این دوره با ماهیت «سیاسی-گرایشی» (دولتی و حکومتی) شکل گرفت که براساس آن، نبرد بر سر تعیین اصول‌گرای راستین، یعنی علی احمدی (جغرافیای قدرت-حکومتی) و عبدالرضا مرادی (جبهه پایداری-دولتی) در جریان بود. اگرچه دولت عدالت‌خواه احمدی‌نژاد، خواهان برچیدن شکاف طبقاتی بود، ولی چنین چیزی در عمل، رخ نداد و حتی نتیجه عکس داد؛ به‌گونه‌ای که با توجه به ثروتمند بودن قریب به اتفاق نامزدها نمی‌توان از شکاف طبقاتی سخن گفت. در مجموع، فضای دوقطبی این دوره پیکار انتخاباتی، «چهارشکافی» با پیروزی عبدالرضا مرادی کاریز ماتیک و دولتی/پایداری (۵۱۵۶۳ رأی) بر علی احمدی مقتدر و حکومتی (۳۷۲۹۱ رأی) پایان یافت. پیامدهای این دوره انتخابات در اذهان عمومی نقش بست؛ به‌گونه‌ای که با وجود تلاش نخبگان ممسنی برای ائتلاف میان طوایف بکش و جاوید در کارزارهای انتخاباتی دوره‌های بعد، با بازگشت احساسی توده‌ها به دور هشتم و دشواری همبستگی سیاسی-انتخاباتی میان این دو روبرو شدند.

جدول شماره (۹). ماهیت شکاف اجتماعی در هشتمین دوره انتخابات

| تعداد آرای نامزد پیروز | نامزد پیروز | نامزد شکاف‌ساز | ماهیت شکاف اجتماعی |
|------------------------|----------------|---|--|
| (۵۱۵۶۳) | عبدالرضا مرادی | «علی احمدی» / «عبدالرضا مرادی» / «نوذر بناوی» / ... | طایفه‌ای («جاوید»، «بکش» و «رستم») |
| | | «علی احمدی، منوچهر قانادی، ایرج همتی، امین عربی، عبدالرضا مرادی، امیرحسین رشیدی» / «نوذر بناوی» | جغرافیایی (بخش‌های «مرکزی» و «رستم») |
| | | «عبدالرضا مرادی» / «علی احمدی» | کانونی («مرکز» و «حاشیه» شهر) |
| | | «علی احمدی» / «عبدالرضا مرادی» | سیاسی-گرایشی («جغرافیای قدرت-حکومتی» و «جبهه پایداری-دولتی») |

منبع: یافته‌های پژوهش

۹-۲-۴. نهمین دوره مجلس شورای اسلامی

با رد صلاحیت بخت‌های نخست طوایف جاوید (محمد رنجبر، فرهیخته اجتماعی-سیاسی جاوید) و بکش (عبدالرضا مرادی، نماینده کاریزماتیک وقت حوزه انتخابیه ممسنی و رستم)، زمینه کنشگری چهره‌های درجه دوم این طوایف که از هزارتوی درون با صلابت گذر کرده بودند، فراهم شد. با ورود نامزد طایفه رستم (مجید انصاری) به این کارزار، مدعیان کرسی مجلس با یکدیگر به رقابت پرداختند؛ به گونه‌ای که هریک از طوایف سعی در پس زدن دیگری داشتند. بر این اساس، فضای سه‌قطبی نامزدهای طوایف «بکش» (نوذر شفیعی)، «جاوید» (سعید قانندی) و «رستم» (مجید انصاری) بر بنیاد شکاف‌های «طایفه‌ای» و «جغرافیایی» به اوج خود رسید و کنشگری در چارچوب مرزهای جغرافیایی عینی و ذهنی را به اندازه‌ای فعال کرد که منجر به جنگ و خون‌ریزی طایفه‌ای شد. در حالی که طوایف «جاوید» و «رستم» در حال درگیری میدانی بودند، ناگهان چریک‌های فدایی «بکش» با مشاهده کاهش قدرت سلحشوران «جاوید» و «رستم» و حیثیتی کردن فضای انتخابات، گوی سبقت را از آن‌ها ربودند و به موج‌سواری انتخاباتی پرداختند.

سومین شکاف با ماهیت «منطقه‌ای» («مرکز شهرستانی» و «پیرامون-غیرشهرستانی») بروز یافت. فرانکس (بازتاب) تأسیس «شهرستان» رستم در سال ۱۳۸۷ به این دوره از انتخابات رسید؛ به گونه‌ای که نوذر شفیعی و سعید قانندی در شهرستان ممسنی (مرکز) از یکسو، و مجید انصاری در شهرستان رستم (پیرامون) از سوی دیگر، در مقابل هم قرار گرفتند تا آرای شهرستان‌های خود را جذب کنند. چهارمین شکاف این دوره، ماهیت «وکالتی» داشت. داوطلبانی چون نوذر شفیعی به‌مثابه وکیل‌الدوله و مجید انصاری چون وکیل‌الحکومه بازتاب‌دهنده نگرش دولت‌محور-حکومت‌محور بودند و سعید قانندی با بن‌مایه‌ای حقوقی-وکالتی، نامزدی ملت‌محور-وکیل‌المله به‌شمار می‌رفت. پنجمین شکاف، ماهیت «طبقاتی» داشت. نامزدهای سرمایه‌دار و زمین‌دار (مجید انصاری) در برابر سایر نامزدهای کمتر دارا و متوسط (سعید قانندی، نوذر شفیعی، و حمیدرضا دهقان) صف‌آرایی کردند، اما در این کارزار، بخت با انصاری ثروتمند یار نبود. روی هم رفته، این دوره انتخابات «پنج‌شکافی» که به دلیل تلفات سنگین جانی، سبب الصاق پلاک «خط قرمز» به حوزه انتخابیه ممسنی و رستم شد، با کامیابی نوذر شفیعی دولت‌گرا (۴۸۷۳۷ رأی)، رتبه دوم سعید قانندی ملت‌گرا (۲۹۷۷۰ رأی)، و جایگاه سوم مجید انصاری حکومت‌گرا (۲۹۶۷۳ رأی) پایان یافت (فرمانداری ممسنی، ۱۳۹۰).

جدول شماره (۱۰). ماهیت شکاف اجتماعی در نهمین دوره انتخابات

| تعداد آرای نامزد پیروز | نامزد پیروز | نامزد شکاف‌ساز | ماهیت شکاف اجتماعی |
|---------------------------|-------------|--|---|
| (۴۸۷۳۷) | نوذر شفیعی | «نوذر شفیعی» / «سعید قائدی» / «مجید انصاری، حمیدرضا دهقان» | طایفه‌ای («بکش»، «جاوید» و «رستم») |
| | | «نوذر شفیعی» / «سعید قائدی» / «مجید انصاری، حمیدرضا دهقان» | جغرافیایی (قلمروها و بخش‌های ممسنی و رستم) |
| | | «نوذر شفیعی» / «سعید قائدی» / «مجید انصاری، حمیدرضا دهقان» | منطقه‌ای («مرکز/شهرستانی» و «پیرامون/غیرشهرستانی») |
| | | «نوذر شفیعی» / «مجید انصاری» / «سعید قائدی» | وکالتی («وکیل‌الدوله»، «وکیل‌الحکومه» و «وکیل‌المله») |
| | | «مجید انصاری» / «سعید قائدی، نوذر شفیعی، حمیدرضا دهقان» | طبقاتی («سرمایه‌دار و زمین‌دار» و «کمتردار و متوسط») |

منبع: یافته‌های پژوهش

۱۰-۲-۴. دهمین دوره مجلس شورای اسلامی

کارزار انتخاباتی دوره دهم، ۱۱ نامزد داشت که با فضایی چندقطبی آغاز شد و به تدریج به سوی زورآزمایی طایفه‌ای پیش رفت. قلمرو جاوید به دلیل تغییر دیرنگام حوزه انتخابیه نامزد خود (محمد محمودی) و مهره دیگر نه‌چندان وزن‌دار منتسب به خویش (فریدون زارع‌خفری) نتوانست در این پیکار موفق باشد. از سوی دیگر، طوایف «بکش» و «رستم» با رونمایی از نامزدهای پرشمار انتخاباتی خود به صف‌آرایی در مقابل یکدیگر پرداختند. این دو طایفه به دلیل کثرت نامزدها، درون قلمرو خود با شکاف تیره‌ای روبه‌رو بودند. درحالی‌که عبدالرضا مرادی (طایفه بکش) و مجید انصاری (طایفه رستم) به‌عنوان نامزدهای نهایی این دوره از رقابت‌ها در اذهان عموم تداعی می‌شدند، مسعود گودرزی (طایفه بکش/بوان) با مهارت‌های دیپلماتیک و ایجاد همگرایی سیاسی-سرزمینی بین قلمرو خود و قلمرو جاوید در سطح «ژئوپلیتیک»، گوی سبقت را از هردو نامزد ربود، ولی به دلیل کسب نکردن حدنصاب لازم (۲۵ درصد آرا) همراه با عبدالرضا مرادی به مرحله دوم راه یافت و این دو رقابت بزرگی را در جغرافیای بکش رقم زدند؛ از این‌رو، سه شکاف «طایفه‌ای»، «تیره‌ای»، و «جغرافیایی» که از

مرحله نخست انتخابات آغاز شده بود، در مرحله دوم، بیش از پیش فعال شد؛ به گونه‌ای که انباشت این سه شکاف بر یکدیگر، رویارویی تمام‌عیاری را رقم زد که می‌توان آن را یادآور شهرآورد هیجان‌انگیز رئال مادرید (بکش) و اتلتیکو مادرید (بکش/بوان) دانست. باید اذعان داشت که شکاف «منطقه‌ای» (مرکز شهرستانی و پیرامون - غیرشهرستانی) نیز در راهیابی نامزدهای مرکز/ممنسی (عبدالرضا مرادی و مسعود گودرزی) به مرحله دوم و ناکامی نامزدهای پیرامون/رستم (مجید انصاری، سیدیداله حسینی، سیدجعفر هاشمی، و...) تأثیرگذار بود.

روی دیگر سکه، گرایش سیاسی نامزدها بود. افزون بر شکاف «سیاسی» (جغرافیای قدرت) بین مجید انصاری (اصول‌گرای هسته سخت قدرت/حکومتی) و عبدالرضا مرادی (اصول‌گرای متعادل‌پایداری) در مرحله نخست انتخابات، شکاف «حزبی» (پارلمانی-دولتی) میان دو نامزد وزن‌دار این دوره، یعنی مرادی (اصول‌گرا) و گودرزی (اصلاح‌طلب/دولت اعتدال‌گرای تدبیر و امید) نیز به گونه‌ای چشمگیر در مرحله دوم انتخابات شکل گرفت. فرجام کار، هفتمین شکاف مبتنی بر ماهیت «طبقاتی» بود که در فضای حکمرانی دولت تدبیر و امید حسن روحانی و در چارچوب کارزار انتخاباتی مجلس شورای اسلامی بروز یافت.

براین‌اساس، نامزدهای سرمایه‌دار و زمین‌دار (سیدیداله حسینی، عبدالرضا مرادی، مجید انصاری، محمد محمودی، محسن غلامی، ساسان سالاری) در یک سوی طیف و نامزدهای دارای پایگاه اقتصادی متوسط (نوذر شفیعی، مسعود گودرزی، سیدجعفر هاشمی، فریدون زارع‌خفزی، و محمد گودرزی) در سوی دیگر طیف قرار داشتند. نامزدهای نهایی این شکاف طبقاتی، عبدالرضا مرادی با پایگاه اقتصادی قوی و برخوردار از حامیان مالی زمین‌دار و تالاردار از یک‌سو، و مسعود گودرزی با پایگاه اقتصادی متوسط و دارای حامیان مالی دولتی-حزبی از سوی دیگر بودند. سرانجام، این دوره انتخابات «هفت‌شکافی» با موفقیت مسعود گودرزی اصلاح‌طلب-اعتدال‌گرای دگراندیش (۵۵۹۹۵ رأی) بر عبدالرضا مرادی اصول‌گرایز-ماتیک (۳۶۰۳۷ رأی) در مرحله دوم پایان یافت که سبب افزایش وزن سیاسی تیره بوان در کارزارهای انتخاباتی شد. ناکام بزرگ این جدال سیاسی نیز کسی نبود جز نوذر شفیعی، نماینده وقت حوزه انتخابیه ممنسی و رستم که از «شانس» (اخذ ۴۸۷۳۷ رأی به‌عنوان نامزد نخست دور نهم) به «واقعیت» (کسب تنها ۸۷۳۵ رأی با رتبه ششم در دور دهم) سقوط کرد (فرمانداری ممنسی، ۱۳۹۴-۱۳۹۰).

جدول شماره (۱۱). ماهیت شکاف اجتماعی در دهمین دوره انتخابات

| تعداد آراء نامزد پیروز | نامزد پیروز | نامزد شکاف ساز | ماهیت شکاف اجتماعی |
|---------------------------|-----------------|--|--|
| مرحله نخست (۲۶۳۶۱ رأی) | | «مسعود گودرزی» / «عبدالرضا مرادی» / «نوذر شفیعی» / «مجید انصاری» / «سیدیداله حسینی» / «سیدجعفر هاشمی» / «محمد محمودی» / ... | طایفه‌های «بکش»، «رستم» و «جاوید» |
| | | «مسعود گودرزی، عبدالرضا مرادی، نوذر شفیعی، محسن غلامی، ساسان سالاری» / «مجید انصاری، سیدیداله حسینی، سیدجعفر هاشمی، محمد گودرزی» / «محمد محمودی، فریدون زارع خفری» | تیره‌های ذیل «بکش»، «رستم» و «جاوید» |
| | | «مسعود گودرزی» / «عبدالرضا مرادی» / «نوذر شفیعی» / «مجید انصاری» / «سیدیداله حسینی» / «سیدجعفر هاشمی» / «محمد محمودی» / ... | جغرافیای قلمروها و بخش‌های ممسنی و رستم |
| مرحله دوم (۵۵۹۹۵) | مسعود گودرزی | «مسعود گودرزی، عبدالرضا مرادی، نوذر شفیعی، محسن غلامی، ساسان سالاری، محمد محمودی، فریدون زارع خفری» / «مجید انصاری، سیدیداله حسینی، سیدجعفر هاشمی، محمد گودرزی» | منطقه‌ای (مرکز-شهرستانی) و «پیرامون-غیرشهرستانی» |
| | | «مجید انصاری» / «عبدالرضا مرادی» | سیاسی-گرایشی (جغرافیای سخت قدرت-حکومتی و «اصول‌گرای متعادل‌پایداری») |
| | | «عبدالرضا مرادی» / «مسعود گودرزی» | حزبی (پارلمانی-دولتی) / «اصول‌گرا و اصلاح‌طلب» |
| | | «سیدیداله حسینی، عبدالرضا مرادی، مجید انصاری، محمد محمودی، محسن غلامی، ساسان سالاری» / «نوذر شفیعی، مسعود گودرزی، سیدجعفر هاشمی، فریدون زارع خفری، محمد گودرزی» | طبقاتی (ثروتمند و زمین‌دار و «متوسط») |

منبع: یافته‌های پژوهش

۱۱-۲-۴. یازدهمین دوره مجلس شورای اسلامی

رد صلاحیت گسترده نامزدها در این هنگامه سیاسی، قهر سیاسی بسیاری از نخبگان و توده‌ها با صندوق‌های رأی را به همراه داشت و سبب ایجاد شکاف (سیاسی) بین «دولت و ملت» شد. در تأیید می‌توان به کمترین میزان مشارکت‌های سیاسی کشور (۴۲/۵۷ درصد) در انتخابات مجلس شورای اسلامی اشاره کرد. در حوزه انتخابیه ممسنی و رستم نیز میزان مشارکت سیاسی

نسبت به دوره‌های گذشته به مراتب کاهش یافت. مشارکت ۷۵ درصدی دور یازدهم نسبت به مشارکت ۸۳ درصدی مرحله نخست دور دهم، ۱۰۳ درصدی دور نهم، ۱۰۴ درصدی دور هشتم، ۱۰۲ درصدی دور هفتم، ۱۱۱/۱ درصدی دور ششم، و... بیانگر این وضعیت است (حافظنیا و صادقی، ۱۴۰۰، ۷۵).

اگرچه تغییر حوزه انتخابیه علی احمدی، نامزد شناخته‌شده طایفه جاوید، به حوزه انتخابیه ممسنی و رستم، رنگ و لعاب زیستگاهی و شکاف «جغرافیایی» همراه با شکاف «طایفه‌ای» را برجسته کرد و طوایف «جاوید» (با محوریت علی احمدی) و «رستم» (با محوریت مجید انصاری) در مقابل یکدیگر صف‌آرایی کردند و با نفوذ در قلب طایفه بکش (به دلیل ضعف برخورداری از نامزدهای انتخاباتی توانمند که حتی شکاف تیره‌ای هم در مورد آن‌ها موضوعیت چندانی نداشت) پایگاه رأی خود را تقویت کردند، ولی تعدادی از جمعیت واجد شرایط این حوزه انتخابیه در نتیجه نارضایتی از وضع موجود کشور و رد صلاحیت نامزدهای مورد نظرشان (مسعود گودرزی، عبدالرضا مرادی، و نوذر شفیعی، نمایندگان دوره‌های گذشته شهرستان‌های ممسنی و رستم)، در انتخابات مشارکت نکردند. به همین سبب، این شکاف از بسیج سنگین توده‌ها به سوی شعبه‌های رأی‌گیری تاحدودی فروکاست که بیانگر قطع و تضعیف نسبی (نه کامل) شکاف‌های جغرافیایی و طایفه‌ای توسط شکاف دولت و ملت است. روی هم رفته در این انتخابات، خشونت طایفه‌ای و درگیری‌های خیابانی، برخلاف دوره‌های گذشته رقم نخورد، بلکه طایفه‌محوری به معنای «تمرکز آرا در زادگاه/قلمرو خویشاوندی» مانند دوره‌های گذشته پابرجا ماند.

شکاف دیگر، ماهیت «منطقه‌ای» («مرکز شهرستانی» و «پیرامون غیرشهرستانی») داشت؛ به گونه‌ای که نامزدهای شهرستان ممسنی (علی احمدی، فتح‌اله دهقان، عبدالحمید ندری، و سیدعلی حسینی) در مرکز و نامزد شهرستان رستم (مجید انصاری) در پیرامون قرار داشتند. انسجام درونی شهرستان رستم در راستای اجماع در مورد مجید انصاری به عنوان تک‌دل خود از یک سو، و از هم‌گسیختگی درونی شهرستان ممسنی و ناکامی در ائتلاف میان نامزدهای خود از سوی دیگر، زمینه پیروزی پیرامون (رستم) بر مرکز (ممسنی) را فراهم کرد. کوتاه آنکه، شکاف «جغرافیای قدرت» نیز میان احمدی (هسته نرم قدرت) و انصاری (هسته سخت قدرت) برای باقی ماندن در قدرت در جریان بود. ششمین شکاف، ماهیت «طبقاتی» داشت. برخی نامزدها از پایگاه اقتصادی ثروتمند و زمین‌دار (مجید انصاری) و عده‌ای دیگر از

جایگاه اقتصادی-مالی متوسط و کمتر دارا (علی احمدی، فتح‌اله دهقان، عبدالحمید ندری، و سیدعلی حسینی) برخوردار بودند که فرجام کار، موفقیت مجید انصاری بود. سرانجام، این دوره انتخابات «شش‌شکافی» با پیروزی مجید انصاری (۵۰۰۰۸ رأی) بر علی احمدی (۳۳۵۱۴ رأی) پایان یافت (اعظمی و همکاران، ۱۴۰۱، ۱۰۷).

جدول شماره (۱۲). ماهیت شکاف اجتماعی در یازدهمین دوره انتخابات

| تعداد آرای نامزد پیروز | نامزد پیروز | نامزد شکاف‌ساز | ماهیت شکاف اجتماعی |
|--|---|--|--|
| (۵۰۰۰۸) | مجید انصاری | «مجید انصاری» / «علی احمدی» / «عبدالحمید ندری» / «فتح‌اله دهقان» / «سیدعلی حسینی» | طایفه‌ای («رستم»، «جاوید»، و «بکش») |
| | | «مجید انصاری» / «علی احمدی» / «فتح‌اله دهقان» / «سیدعلی حسینی» | جغرافیایی (قلمروها و بخش‌های ممسنی و رستم) |
| | | «علی احمدی، فتح‌اله دهقان، عبدالحمید ندری، سیدعلی حسینی» / «مجید انصاری» | منطقه‌ای («مرکز شهرستانی» و «پیرامون-غیرشهرستانی») |
| | | «مجید انصاری» / «علی احمدی» | سیاسی-گرایشی («جغرافیای سخت قدرت» و «جغرافیای نرم قدرت») |
| | | نامزدهای رده‌صلاحتی شده («مسعود گودرزی، عبدالرضا مرادی، نوذر شفیعی») و نامزدهای تأیید صلاحیت شده («علی احمدی، مجید انصاری، فتح‌اله دهقان، عبدالحمید ندری، سیدعلی حسینی») | سیاسی («دولت» و «ملت») |
| «مجید انصاری» / «علی احمدی، فتح‌اله دهقان، عبدالحمید ندری، سیدعلی حسینی» | طبقاتی («ثروتمند و زمین‌دار» و «متوسط و کمتر دارا») | | |

منبع: یافته‌های پژوهش

۱۲-۲-۴. دوازدهمین دوره مجلس شورای اسلامی

در این انتخابات، نیروهای اجتماعی گوناگونی ابراز وجود کردند و زمینه‌ساز ایجاد برخی شکاف‌های جدید شدند. برخی از این شکاف‌ها با ماهیت‌های متفاوت عبارتند از: شکاف «جغرافیایی»، «طایفه‌ای»، «تیره‌ای»، «منطقه‌ای»، «مرکز-شهرستانی» و «پیرامون-غیرشهرستانی»، «سیاسی» («دولت» و «ملت»)، «نسلی» («سنتی-پیر» و «جوان»)، «نیروهای اجتماعی» («نظامی» و «غیرنظامی»)، «جنسیتی» («زن» و «مرد») و «طبقاتی».

شکاف‌های جغرافیایی، طایفه‌ای، تیره‌ای، و منطقه‌ای معطوف به زیستگاه نامزدها است. نامزدهای اصلی این دوره انتخابات عبارت بودند از: امید نصیبی و محمد محمودی (طایفه جاوید)، ابوذر رشیدی، فرهام امیری، و محمد اکبری (طایفه بکش)، سجاد کلانی نسب، جهانگیر (ایرج) رستمی و غلامعلی باقری (طایفه رستم) و نامزدهای دیگر، وزن سیاسی چشمگیری نداشتند. رقابت جغرافیایی، منجر به رویارویی بخش‌های مختلف این حوزه انتخابیه در برابر یکدیگر شد. صف‌آرایی نامزدهای بخش مرکزی ممسنی (امید نصیبی، ابوذر رشیدی، محمد اکبری، و فرهام امیری)، بخش جوزار (محمد محمودی)، بخش ماهور میلانی (معصومه زندی)، بخش مرکزی رستم (سجاد کلانی نسب و غلامعلی باقری) و بخش سورنا رستم (جهانگیر رستمی) در برابر یکدیگر از نمونه‌های آشکار این شکاف بود.

افزون بر رقابت طایفه‌ای این نامزدها با یکدیگر، شکاف تیره‌ای نیز در جریان بود؛ به‌گونه‌ای که سازه‌های درونی طوایف به رویارویی در مقابل یکدیگر پرداختند. صف‌آرایی امید نصیبی (جاوید ماهوری) و محمد محمودی (جاوید له‌له) درون طایفه جاوید، ابوذر رشیدی (تیره گُرابی)، فرهام امیری (تیره بابر سالار) و محمد اکبری (تیره بوان) درون طایفه بکش، سجاد کلانی نسب (تیره بهمن‌یاری)، جهانگیر (ایرج) رستمی (تیره دهتینی) و غلامعلی باقری (تیره تری تاج) در طایفه رستم، سبب شکنندگی آرای طایفه‌ای این نامزدها شد، ولی امید نصیبی با نفوذ عملکردی کاریز ماتیک‌ساز به سازه له‌له (حوزه نفوذ محمد محمودی) و همچنین، جذب آرای فراطایفه‌ای، خلأ ناشی از این شکاف را پر کرد و راه خود را برای پیروزی هموار نمود. افزون بر این، شکاف «منطقه‌ای» («مرکز-شهرستانی» و «پیرامون-غیرشهرستانی») بین نامزدهای شهرستان ممسنی-مرکز (امید نصیبی، محمد محمودی، ابوذر رشیدی، فرهام امیری، محمد اکبری، محمدعلی قاسمی، و معصومه زندی) و رستم-پیرامونی (سجاد کلانی نسب، جهانگیر رستمی، غلامعلی باقری و سیدمسلم هاشمی) در جریان بود که سرانجام، نامزد مرکز (امید نصیبی) توانست کرسی مجلس را به دست آورد.

همچنین، شکاف سیاسی دولت و ملت در ادامه نارضایتی‌های ملت از عملکرد دولت، مانند وضع سیاسی موجود (تمرکز قدرت)، اقتصادی (تورم، بیکاری و فساد)، اجتماعی (جنش زنان) و محیط زیست (خشکیدن دریاچه‌ها، تالاب‌ها و نابودی جنگل‌های بکر زاگرس) در پیکره فضایی کشور تقویت شد. اگرچه در حوزه انتخابیه ممسنی و رستم، ۸۳ درصد مشارکت صورت گرفت و میزان مشارکت نسبت به دوره یازدهم (۷۵ درصد)، ۸ درصد

افزایش یافت، ولی قهر انتخاباتی عده‌ای از آگاهان سیاسی با صندوق‌های رأی به دلیل رد صلاحیت چهره‌های موردنظرشان مانند نمایندگان دوره‌های گذشته ممسنی و رستم (مسعود گودرزی، عبدالرضا مرادی، و مجید انصاری) و پدیده انتخابات دور دوازدهم (محسن مینا) به وقوع پیوست و این شکاف را در طایفه بکش نسبت به طوایف دیگر، عمیق‌تر کرد. ابراز نگرانی ابوذر رشیدی (نامزد طایفه بکش) از مشارکت نه‌چندان زیاد بکش‌ها در انتخابات و دعوت دقیقه‌نودی از آن‌ها برای رفتن به سوی شعبه‌های رأی‌گیری، تأییدگر این مسئله است.

افزون‌براین، برخورداری نسل جدید از تحصیلات دانشگاهی و پیشینه علمی، مدیریتی، و اجرایی و علاقه‌مندی آن‌ها به شگفتی‌سازی در انتخابات مجلس (قوة مقننه) از یک‌سو و خستگی بخشی از مشارکت‌کنندگان از چهره‌های سنتی از سوی دیگر، سبب ابراز وجود نامزدهای جوان در این دوره انتخابات شد که برآیند آن، شکل‌گیری شکاف نسلی بود که در یک‌سوی آن، نامزدهای نسبتاً مسن (ابوذر رشیدی، غلامعلی باقری، امید نصیبی، جهانگیر رستمی، و محمد اکبری) و در سوی دیگر، نامزدهای جوان (فرهام امیری، سجاد کلانی‌نسب، محمد محمودی، سیدمسلم هاشمی، معصومه زندی، و محمدعلی قاسمی) قرار داشتند. دستیابی فرهام امیری (۱۲۹۶۷ رأی) و سجاد کلانی‌نسب (۱۱۳۴۳ رأی) به رتبه‌های سوم و چهارم حوزه انتخابیه ممسنی و رستم، بیانگر درخشش جوانان در این دوره بود.

می‌توان گفت، براساس تحلیل‌های کلاسیک، «ساختار عشیره‌ای» و «طایفه‌باوری»، زیربنای اصلی جامعه و سیاست در ممسنی است. از این منظر، توده‌ها و نیروهای اجتماعی‌ای همچون فرهنگیان، بازاریان، کشاورزان، زنان، و... بیشتر کنشی مبتنی بر ارزش‌های طایفه‌ای در زندگی سیاسی و به‌ویژه در کارزار انتخابات دارند؛ بنابراین، در طول دوره‌های مختلف انتخابات در حوزه انتخابیه ممسنی و رستم، نظامیان، به‌جز برخی از دوره‌ها، چندان نتوانسته‌اند در ساختار عشیره‌ای ممسنی ابراز وجود سیاسی و انتخاباتی کنند، ولی در دوره دوازدهم با توجه به برنامه خالص‌سازی قدرت و نقش‌آفرینی برجسته نظامیان در سطح کلان قدرت و استقبال توده‌ها از برخی چهره‌های نظامی کاریزماتیک، مانند امید نصیبی، زمینه‌کنشگری آنان در این عرصه فراهم شد؛ از این‌رو، دو طیف موافق و مخالف حضور نظامیان در انتخابات شکل گرفت که برآیند آن، شکاف بین نیروهای اجتماعی نظامی (امید نصیبی و ابوذر رشیدی) و غیرنظامی (سایر نامزدها) بود. موافقان بر این نظر بودند که به‌دلیل نفوذ نظامیان در ساختار کلان قدرت، آن‌ها می‌توانند به

اختصاص ردیف‌های بودجه و اعتبارات لازم به ممسنی و رستم کمک کنند. نگرش طرفداران، بیشتر مبتنی بر امکان پیشبرد مدرنیزاسیون (نوسازی) و طرح‌های زیرساختی-عمرانی-کالبدی بود و با فروکاستن توسعه به معنای نوسازی، عملیاتی کردن طرح‌های زیرساختی و سازندگی را دارای اهمیت می‌دانستند. در طرف مقابل، مخالفان بر این نظر بودند که توسعه شهرستان‌های ممسنی و رستم از رهگذر کنشگری انتخاباتی نامزدهای غیرنظامی که از پیشینه مدیریتی، اجرایی، و تقنینی مطلوبی در حوزه‌های فرهنگی، اقتصادی، و سیاسی برخوردارند، امکان‌پذیر است؛ زیرا، این دسته از نامزدها به دلیل توجه به شاخص‌های دموکراسی، جامعه مدنی، رسانه‌ها، مطبوعات، و... قادرند توسعه این شهرستان‌ها را در بستری دموکراتیک رقم بزنند و آن‌ها را به دور از سبک و سیاق آمرانه، در مسیر توسعه (فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی) قرار دهند (پایگاه خبری-تحلیلی صدای ایل، ۱۴۰۲). سرانجام، نیروی اجتماعی نظامیان (امید نصیبی) با استقبال عمومی نسبت به غیرنظامیان، راه خود را برای پیروزی در این کارزار هموار کرد.

شکاف دیگر این دوره از انتخابات با ماهیت جنسیتی بین نامزدهای زن (معصومه زندی) و مرد (سایر نامزدها) رقم خورد. این شکاف، نخستین و جدیدترین شکاف جنسیتی در حوزه انتخاباتی ممسنی و رستم به‌شمار می‌رفت؛ زیرا، تا پیش از آن، زنان به‌عنوان نامزد در کارزارهای انتخاباتی مجلس حضور نداشتند. شکاف دیگر این دوره، ماهیت «طبقاتی» داشت. نامزدهای ثروتمند و دارا (محمد محمودی، ابوذر رشیدی، فرهام امیری، محمد اکبری، سجاد کلانی نسب، و جهانگیر رستمی) و متوسط (امید نصیبی، معصومه زندی، سیدمسلم هاشمی، محمدعلی قاسمی، و غلامعلی باقری) اقدام به تبلیغات پرشور و هیجان (برگزاری سلسله نشست‌ها، همایش‌ها، کارناوال‌ها، ستادها) کردند که سرانجام، نامزد ساده‌زیست (امید نصیبی) به پاس خدمات خود در جایگاه مقامی نظامی به شهرستان ممسنی و روحیه مردم‌داری بیش از نامزدهای ثروتمند، مورد استقبال توده‌ها واقع شد و به موفقیت دست یافت. در مجموع، این دوره انتخابات «نه شکافی» که رقابت سنگین نصیبی و رشیدی را به‌عنوان دو نامزد نظامی از دو طایفه رقیب (جاوید و بکش) به همراه داشت، با پیروزی قاطع نصیبی (۳۷۲۱۱ رأی) بر رشیدی (۱۶۵۶۲ رأی)، پایان یافت (فرمانداری ممسنی، ۱۴۰۲).

جدول شماره (۱۳). ماهیت شکاف اجتماعی در دوازدهمین دوره انتخابات

| تعداد آرای نامزد پیروز | نامزد پیروز | نامزد شکاف ساز | ماهیت شکاف اجتماعی |
|------------------------|-------------|---|---|
| (۳۷۲۱۱) | امید نصیبی | «ابوذر رشیدی» / «فرهام امیری» / «محمد اکبری» / «امید نصیبی» / «محمد محمودی» / «سجاد کلانی نسب» / «جهانگیر رستمی» / «غلامعلی باقری» / «معصومه زندی» / ... | طایفه‌ای «رستم»، «جاوید»، «بکش» و «ماهور میلانی» |
| | | امید نصیبی (جاوید ماهوری) و محمد محمودی (جاوید نَه‌نَه) از طایفه جاوید / ابوذر رشیدی (تیره کرای) / فرهام امیری (تیره بابر سالار) / محمد اکبری (تیره بوان) از طایفه بکش / سجاد کلانی نسب (تیره بهمن یاری) / جهانگیر رستمی (تیره دهنینی) / غلامعلی باقری (تیره تری تاج) از طایفه رستم | تیره‌های (تیره‌های ذیل طوایف «بکش»، «جاوید» و «رستم») |
| | | نامزدهای بخش مرکزی ممسنی (امید نصیبی، ابوذر رشیدی، محمد اکبری، فرهام امیری) / بخش جوزار (محمد محمودی) / بخش مهور میلانی (معصومه زندی) / بخش مرکزی رستم (سجاد کلانی نسب و غلامعلی باقری) / بخش سورنا رستم (جهانگیر رستمی) | جغرافیایی (قلمروها و بخش‌های ممسنی و رستم) |
| | | «امید نصیبی، محمد محمودی، ابوذر رشیدی، فرهام امیری، محمد اکبری، محمدعلی قاسمی، معصومه زندی» / «سجاد کلانی نسب، جهانگیر رستمی، غلامعلی باقری، و سیدمسلم هاشمی» | منطقه‌ای (مرکز/شهرستانی و «پیرامون/غیرشهرستانی») |
| | | نامزدهای ردصلاحیت‌شده (مسعود گودرزی، عبدالرضا مرادی، مجید انصاری، محسن مینا) / نامزدهای تأییدصلاحیت‌شده (ابوذر رشیدی، امید نصیبی، ...) | سیاسی («دولت» و «ملت») |
| | | «امید نصیبی، ابوذر رشیدی» / «سایر نامزدها» | نیروهای اجتماعی («نظامیان» و «غیرنظامیان») |
| | | «ابوذر رشیدی، غلامعلی باقری، امید نصیبی، جهانگیر رستمی، محمد اکبری» / «فرهام امیری، سجاد کلانی نسب، محمد محمودی، سیدمسلم هاشمی، معصومه زندی، محمدعلی قاسمی» | نسلی («پیر» و «جوان») |
| | | «معصومه زندی» / «سایر نامزدها» | جنسیتی («زن» و «مرد») |
| | | «محمد محمودی، ابوذر رشیدی، فرهام امیری، محمد اکبری، سجاد کلانی نسب، جهانگیر رستمی» / «امید نصیبی، معصومه زندی، سیدمسلم هاشمی، محمدعلی قاسمی، غلامعلی باقری» | طبقاتی («متمول» و «غیرمتمول») |

منبع: یافته‌های پژوهش

۳-۴. صورت‌بندی شکاف اجتماعی در کارزار انتخاباتی

حاصل جمع تعداد گونه و ماهیت شکاف‌های اجتماعی در دوازده دوره انتخابات مجلس

شورای اسلامی در حوزه انتخابیه ممسنی و رستم (به مرکزیت نورآباد فارس)، نشان‌دهنده صورت‌بندی اجتماعی شکاف‌ها در هر دوره است. برپایه یافته‌های پژوهش حاضر، داده‌های زیر قابل استخراج است:

الف) تعداد شکاف‌های اجتماعی حاکم بر دوره‌های مختلف انتخابات، بین حداقل ۴ شکاف (دوره‌های دوم و هشتم) و حداکثر ۱۰ شکاف (دوره پنجم) در نوسان بوده است. تنها تعداد زیاد شکاف‌ها در کارزار انتخاباتی را نمی‌توان تعیین‌کننده دانست، بلکه با وجود شکاف‌های نسبتاً کمتر در برخی دوره‌ها (مانند دوره‌های هشتم و نهم)، زورآزمایی خیابانی و اردوکنشی طایفه‌ای نیز رخ داده است؛

ب) گونه شکاف‌ها بیشتر از نوع ساختاری و تصادفی بوده است؛ به این معنا که برخی شکاف‌ها (مانند شکاف جغرافیایی، طایفه‌ای، و تیره‌ای) به صورت ثابت و پایدار در دوره‌های مختلف انتخابات پابرجا بوده‌اند، و برخی دیگر، به صورت متحرک و ناپایدار (همچون شکاف ایدئولوژیک، سیاسی، حزبی، نسلی، طبقاتی، و...) متناسب با شرایط حاکم بر هر دوره انتخابات ایجاد شده‌اند. بر این اساس، به جز ایجاد گونه تصادفی در سومین دوره انتخابات، در دوره‌های دیگر، گونه‌های ساختاری و تصادفی به صورت هم‌زمان شکل گرفته‌اند؛

ج) ماهیت شکاف‌های اجتماعی به دو دوره تاریخی قابل تقسیم است: دوره‌های نخست تا سوم انتخابات (غیرطایفه‌ای) و دوره‌های چهارم تا دوازدهم انتخابات (طایفه‌ای+سایر شکاف‌ها). در این چارچوب، شکاف‌های جغرافیایی، طایفه‌ای، و تیره‌ای به مثابه زیربنایی‌ترین شکاف‌های اجتماعی، بیشترین میزان تعارضات میان بازیگران انتخاباتی (اعم از نامزدها، نیروهای اجتماعی، منتقدان محلی، توده‌ها، و...) را رقم زده‌اند. برخی دیگر از شکاف‌های تاریخی بین دوره‌های مختلف کارزار انتخاباتی نورآباد فارس، عبارتند از: کلامی-ادبی (دوره‌های اول تا چهارم)؛ سیاسی-صنعتی (دوره‌های پنجم و ششم) و اداری-دیوان‌سالاری (دوره‌های هفتم تا دوازدهم)؛

د) صورت‌بندی شکاف‌های اجتماعی به دو دسته قابل تقسیم است: ۱) متراکم و تقویت‌کننده (از دوره نخست تا دهم و دوازدهم)؛ در این دوره‌ها، شکاف‌ها بر یکدیگر انباشته شده‌اند. ۲) متقاطع و تضعیف‌کننده (یازدهم)، در این دوره، به دلیل ایجاد شکاف سیاسی (دولت و ملت)، برخی افراد واجد شرایط انتخابات را تحریم کردند که بر کاهش میزان مشارکت نسبت به دوره‌های گذشته و تاحدودی تضعیف نسبی بسیج طایفه‌ای (به ویژه بخشی

از نیروی انسانی طایفه بکش) اثرگذار بود؛ هرچند طایفه محوری در معنای تطبیق آرای نامزد بر زادگاه، همچنان، شکاف زیربنایی و غالب در کارزار انتخاباتی نورآباد فارس است.

جدول شماره (۱۴). صورت‌بندی شکاف اجتماعی در کارزار انتخاباتی

| دوره‌های انتخابات مجلس | صورت‌بندی شکاف اجتماعی |
|------------------------|------------------------|
| اول | پنج‌شکافی متراکم |
| دوم | چهارشکافی متراکم |
| سوم | شش‌شکافی متراکم |
| چهارم | نه‌شکافی متراکم |
| پنجم | ده‌شکافی متراکم |
| ششم | هشت‌شکافی متراکم |
| هفتم | هفت‌شکافی متراکم |
| هشتم | چهارشکافی متراکم |
| نهم | پنج‌شکافی متراکم |
| دهم | هفت‌شکافی متراکم |
| یازدهم | شش‌شکافی متقاطع |
| دوازدهم | نه‌شکافی متراکم |

منبع: یافته‌های پژوهش

نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش حاضر نشان داد که در طول دوازده دوره کارزار انتخاباتی در نورآباد فارس (مرکز حوزه انتخابیه ممسنی و رستم)، شکاف‌های اجتماعی‌ای بروز یافت که نامزدهای انتخاباتی در فعال‌سازی آن‌ها نقش داشته‌اند. گونه‌شناسی شکاف‌ها بیانگر این است که باوجود شکل‌گیری شکاف تصادفی در سومین دوره انتخابات مجلس شورای اسلامی، شکاف‌های ساختاری (جغرافیایی/قومی/طایفه‌ای/تیره‌ای) و تصادفی (ایدئولوژیک/سیاسی/حزبی/نسلی/جنسیتی/طبقه‌ای، ...) به‌طور هم‌زمان در دوره‌های دیگر بروز یافت. به‌لحاظ ماهیت‌شناسی، دوره‌های نخست تا سوم انتخابات، متأثر از شکاف‌های غیرطایفه‌ای (ایدئولوژیک/سیاسی/حزبی، ...) بوده است، ولی در دوره‌های چهارم تا دوازدهم، شکاف طایفه‌ای به‌همراه شکاف‌های دیگر، بنیاد کارزار انتخاباتی نورآباد فارس را شکل داده‌اند. صورت‌بندی اجتماعی چنین شکاف‌هایی نیز به‌صورت متراکم (دوره‌های اول تا دهم و دوازدهم) و متقاطع (دور یازدهم) و بین حداقل ۴ (دوره‌های دوم و هشتم) و حداکثر ۱۰ (دوره پنجم) شکاف در نوسان بوده است.

روی‌هم‌رفته، این نتیجه به‌دست آمد که شکاف‌های جغرافیایی/طایفه‌ای/تیره‌ای به‌عنوان زیربنایی‌ترین شکاف‌های ساختاری، بیشترین میزان تعارضات را در کارزارهای انتخاباتی

نورآباد فارس خلق کرده و پیامدهای پرشماری داشته‌اند؛ نخست: زمینه‌ساز افزایش درگیری‌ها میان نامزدهای انتخاباتی شده و روابط میان آن‌ها و حامیانشان را تضعیف کرده است. از چهارمین دوره انتخابات، با وقوع تدریجی شکاف طایفه‌ای، میزان درگیری‌های و تعارضات افزایش یافت و با انباشت شکاف‌های اجتماعی دیگر بر آن، سرانجام، به خشونت خیابانی و قتل (الصاق پلاک خط قرمز به حوزه انتخابیه ممسنی و رستم در دور نهم) منجر شد. دوم: بسیج هیجانی و رفتار احساسی-عاطفی توده‌ها را برانگیخته و کنش غیرمدنی در انتخابات (قُرُق صندوق‌ها، تهدید شهروندان توسط نیروهای سلحشور، سوءاستفاده از شناسنامه‌ها و کد ملی، ...) را در پی داشته است. سوم: تخریب سیمای فرهنگی و اجتماعی نورآباد فارس در سطح کلان کشور و ضعف توسعه‌یافتگی این فضای جغرافیایی در مقیاس محلی را به‌همراه داشته است.*



یادداشت‌ها

۱. گونه‌شناسی و صورت‌بندی شکاف‌های اجتماعی در شهرستان ممسنی (۱۴۰۲)، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، دوره ۲۱، شماره ۲.
۲. منظور از شکاف جمعیتی، جمعیت کمتر یک منطقه نسبت به مناطق دیگر نیست، بلکه برعکس، به معنای شکاف میان نیروهای انسانی چشمگیر در همه مناطق ممسنی است که در کارزارهای انتخاباتی، به نفع نامزدهای وابسته به خود بسیج می‌شدند. پس از برگزاری ششمین دوره انتخابات، بخش زیادی از جمعیت بخش‌های دشمن‌زیاری و ماهور میلانی با ناامیدی از وضع موجود انتخاباتی، روانه شهرهای دیگر شدند و از جمعیت آن‌ها کاسته شد؛ از این رو، این شکاف (در معنای رقابت نیروهای انسانی بخش‌های مختلف ممسنی) موضوعیت خود را از دست داد.
۳. نبرد تگه گجستان بین دولت مرکزی از یکسو و خوانین ممسنی و بویراحمد از سوی دیگر در سال ۱۳۴۱ شمسی در نتیجه اصلاحات ارضی در زمان پهلوی اول به وقوع پیوست که در پایان این جنگ چند تن از خوانین توسط دولت پهلوی اعدام شدند.
۴. هر مردی که با نامزد طایفه خود همراهی نکند، به مانند این است که لباس زن خود را پوشیده باشد (نگرش تحقیرآمیز ناشی از عصبیت طایفه‌ای).

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

- احمدوند، شجاع (۱۳۸۹). شکاف‌های اجتماعی و بحران هویت در اسرائیل. دوفصلنامه پژوهش سیاست، ۱۲(۲۸).
- اعظمی، هادی؛ صادقی، وحید؛ حسینی، سیدمحمدحسین (۱۳۹۷). تبیین عوامل مؤثر بر شکل‌گیری پایگاه رأی نامزدها و نمایندگان انتخابات مجلس شورای اسلامی؛ نمونه پژوهی ادوار هفتم تا دهم انتخابات در حوزه انتخابیه ممسنی. مجله پژوهش‌های جغرافیای سیاسی، ۳(۲).
- اعظمی، هادی؛ صادقی، وحید؛ حسینی، سیدمحمدحسین (۱۴۰۱). توزیع فضایی آرای یازدهمین دوره انتخابات مجلس شورای اسلامی با تمرکز بر هویت زادگاهی-طایفه‌ای در حوزه انتخابیه ممسنی. فصلنامه جغرافیا و روابط انسانی، ۵(۱).
- بشیریه، حسین و قاضیان، حسین (۱۳۸۰). بررسی تحلیلی مفهوم شکاف‌های اجتماعی. پژوهشنامه علوم سیاسی، ۳(۳۰).
- بشیریه، حسین (۱۳۹۱). جامعه‌شناسی سیاسی: نقش نیروهای اجتماعی در زندگی سیاسی. تهران: نشر نی.
- پرچمی، داوود؛ درخشان، فاطمه (۱۴۰۰). بررسی شکاف اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن؛ مورد مطالعه: شهر تهران. نشریه جامعه‌شناسی کاربردی، ۳۲(۳)، پیاپی (۸۳).
- جنادله، علی (۱۳۹۶). نقد نظریه شکاف تاریخی دولت و ملت در ایران؛ ارائه یک دیدگاه بدیل. فصلنامه علوم اجتماعی، ۲۶(۷۶).
- حافظ‌نیا، محمدرضا؛ صادقی، وحید (۱۴۰۰). تبیین رابطه طایفه‌گرایی و مشارکت سیاسی: انتخابات مجلس شورای اسلامی در حوزه انتخابیه ممسنی. مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، ۱۹(۲).
- حافظ‌نیا، محمدرضا؛ کاویانی‌راد، مراد (۱۳۹۳). فلسفه جغرافیای سیاسی. تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- خلیلی، رضا (۱۳۹۴). تأثیر شکاف‌های اجتماعی بر امنیت ملی: در جست‌وجوی چارچوبی تحلیلی. فصلنامه مطالعات راهبردی، ۱۸(۴).
- زیباکلام، صادق؛ قندهاری، مرتضی (۱۴۰۰). تأثیر شکاف‌ها و تضادها بر بحران اجماع و مسئله توسعه در ایران. فصلنامه سیاست، ۵۱(۳).
- سجاسی‌قیداری، حمدالله و همکاران (۱۴۰۲). گونه‌شناسی و صورت‌بندی شکاف‌های اجتماعی در شهرستان ممسنی. مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، ۲۱(۲)، پیاپی ۴۳.
- سردارنیا، خلیل‌الله؛ کیانی، فائزه (۱۳۹۵). تحلیل بحران سوریه از منظر شکاف‌های اجتماعی. دوفصل‌نامه علمی-پژوهشی جامعه‌شناسی سیاسی جهان اسلام، ۴(۱).
- صادقی، وحید (۱۴۰۲). تبیین عوامل مؤثر بر پیروزی نامزدها در کارزار انتخاباتی و ارائه الگوی بهینه. رساله دکتری جغرافیای سیاسی منتشر نشده به راهنمایی هادی اعظمی و مشاوره سید هادی زرقانی. تیرماه ۱۴۰۲. دانشگاه فردوسی مشهد.
- عمرانی، ابوزور و همکاران (۱۳۹۷). شکاف‌های اجتماعی و بی‌ثباتی سیاسی عصر مشروطه؛ شکاف قومیتی. فصلنامه جامعه‌شناسی ایران، ۱(۴).

قاراخانی، معصومه (۱۳۹۵). سیاست اجتماعی در ایران، شکاف دولت و ملت. فصلنامه علوم اجتماعی، ۲۶ (۷۵).

قاسمی، علی اصغر (۱۳۹۳). آسیب شناسی شکاف های اجتماعی و ارائه راهبردهایی برای تقویت همبستگی ملی در ایران. فصلنامه راهبرد، سال بیست و سوم، ۲۳ (۷۱).

قاسمی، علی اصغر (۱۳۹۳). تبیین نسبت شکاف های اجتماعی و وحدت ملی در ایران. دوفصلنامه علمی-پژوهشی پژوهش سیاست نظری، جدید (۱۶).

فرمانداری ممسنی (۹۸-۹۵-۹۰-۸۷-۸۲-۷۱-۷۰-۱۳۶۳). صورتجلسه گزارش نتیجه اولین، دومین، هفتمین، هشتمین، نهمین، دهمین و یازدهمین دوره انتخابات مجلس شورای اسلامی در حوزه انتخابیه ممسنی.

قاضیان، حسین علی (۱۳۸۰). بررسی جامعه شناختی انتخابات در ایران بر حسب شکاف مدرن-سنتی (نمونه انتخابات دوم خرداد ۱۳۷۶). رساله دکتری. دانشگاه تربیت مدرس تهران.

کاویانی راد، مراد؛ حسینی، سیدمحمدحسین؛ صادقی، وحید (۱۳۹۷). تبیین رقابت انتخاباتی طایفه محور در چارچوب مدل مرکز-پیرامون؛ نمونه پژوهی انتخابات ادوار هشتم، نهم و دهم در حوزه انتخابیه ممسنی و رستم. فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، ۳۳ (۳).

محمدزاده، حسین؛ خانی، سعید (۱۳۹۷). زمینه های تاریخی و اجتماعی موثر بر شکاف قومی در ایران. مجله مطالعات اجتماعی ایران، ۱۲ (۳).

Arowolo, D.E (2019). Vote and Make Soup: Money Politics and Democratic Decline in Ondo State, Nigeria. *Journal of African Political Economy and Development*, No 4, 50-66.

Choe, Yonhyok (2002). *Social Cleavage and Party Support: A Comparison of Japan*. South Korea and The United Kingdom, Sodertorns Hogskola.

Druckman, J. (2004). Priming the Vote: Campaign Effects in A U.S. Senate Election. *Political Psychology*, No.25, 577-594.

Gosselin, Tania & Toka, Gabor (2008). *The Impact of Cleavage on Political Participation and Electoral Volatility*. Canadian Political Science Association Annual Conference, Vancouver, British Columbia.

Manza, Jeff & Brooks, Clem (1999). Group Size, Turnout and Political Alignments and Development of U.S Party Coalitions 1960-1992. *European Sociological Review*, 15(4), 369- 389.

Obani, E. F. Odalonu, B.H (2019). Election and Voting Behavior in Nigeria. *Political Psychology*, No. 5, 122-131.

Obani, E. F. Odalonu, B.H. (2019). Election and Voting Behaviour in Nigeria. *Political Psychology*, 5, 122-131.

Omobolanle Seri, F. Emmanuel, O. (2019). Influence of Docial Media on youth Participation in politics in Nigeria: A Case of the 2015/2019 General Elections.

Journal of Social Sciences and Public Policy, No.50, 911-931.

Peter Charles, M. (2021). Money Politics in Election Campaigns: The Power of Money Politics and Ethnicity in Voting Decisions in Tanzania. *Global Business and Management Research: An International Journal*, No.13, 84-95.

Schumacher, G. Zettler, I. (2019). House of Cards or West Wing? Self Reported HEXACO Traits of Danish Politicians. *Personality and Individual Differences*, No 141, 173-181.

Silvester, J. Wyatt, M. Ellen III, B.P. Ferris, G.R. (2021). Candidate Effects on Election Outcomes: Political Skill, Campaign Efficacy and Intentions in a British General Election. *Applied Psychology*, No.70, 1628-1668.

Stoll, heather (2008), Social Cleverages and The Number of Parties, *Comparative Political Studies*, 41(11).

